

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
  - 1.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
  - 1.2 ทฤษฎีและหลักการการจัดการเรียนรู้
  - 1.3 การจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน
  - 1.4 ทฤษฎีและหลักการในการทำงานกลุ่ม
  - 1.5 การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิด
  - 1.6 กฎหมายในชีวิตประจำวัน
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

1.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดรายละเอียดของหลักสูตรไว้ดังนี้

ความนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) พร้อมกันนี้ได้ปรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น (สำนักนายกรัฐมนตรี้, 2542)

จากการวิจัย และติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในช่วงระยะ 6 ปีที่ผ่านมา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2546 ก., 2546 ข., 2548 ก., 2548 ข.; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547; สำนักผู้ตรวจราชการและติดตามประเมินผล, 2548; สุวิมล ว่องวานิชและนงลักษณ์ วิรัชชัย, 2547; Nutravong, 2002; Kittisunthorn, 2003) พบว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีจุดดีหลายประการ เช่น ช่วยส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการศึกษา ทำให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และมีแนวคิดและหลักการในการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวยังได้สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่เป็นปัญหาและความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มาก ทำให้เกิดปัญหาหลักสูตรแน่น การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อันยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

นอกจากนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทย ให้มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

จากข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ผ่านมา ประกอบกับข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคนในสังคมไทย และจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ 21 จึงเกิดการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีความ

เหมาะสม ชัดเจน ทั้งเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตร การเรียนการสอนในแต่ละระดับ นอกจากนี้ได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตรแกนกลาง และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อมและจุดเน้น อีกทั้งได้ปรับกระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียน เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับ และเอกสารแสดงหลักฐานทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และมีความชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติ

เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นี้ จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในเอกสารนี้ ช่วยทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับเห็นผลคาดหวังที่ต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชัดเจนตลอดแนว ซึ่งจะสามารถช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาร่วมกันพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมั่นใจ ทำให้การจัดทำหลักสูตรในระดับสถานศึกษามีคุณภาพและมีความเป็นเอกภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความชัดเจนเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และช่วยแก้ปัญหาการเทียบโอนระหว่างสถานศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนกระทั่งถึงสถานศึกษา จะต้องสะท้อนคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นกรอบทิศทางในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ และครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ในการวางแผน ดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย

และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษา ตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการ

ประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

ตัวชี้วัด

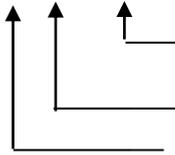
ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรม นำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

1. ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3)

2. ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย(มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6)

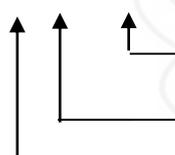
หลักสูตรได้มีการกำหนดรหัสกำกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เพื่อความเข้าใจและให้สื่อสารตรงกัน ดังนี้

ว 1.1 ป. 1/2

ป.1/2 ตัวชี้วัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ข้อที่ 2
1.1 สารที่ 1 มาตรฐานข้อที่ 1
ว กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

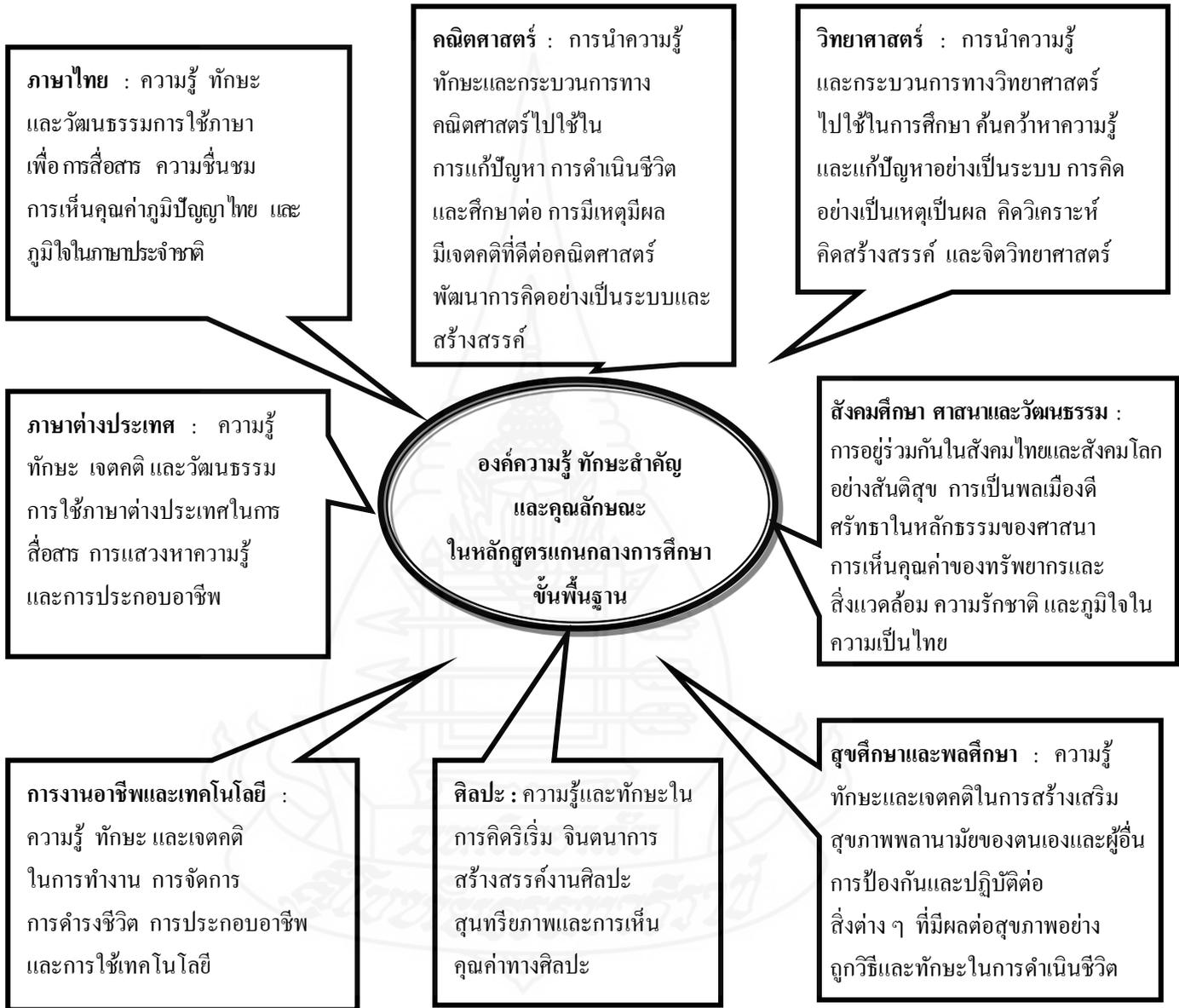
ต 2.2 ม.4-6/ 3

ม.4-6/3 ตัวชี้วัดชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ข้อที่ 3
2.3 สารที่ 2 มาตรฐานข้อที่ 2
ต กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้อง เรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

หลักสูตรสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดรายละเอียดของหลักสูตรสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมไว้ดังนี้

ความสำคัญของสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนี้

1. **ศาสนา ศิลปกรรมและจริยธรรม** แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาดตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม
2. **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต** ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก
3. **เศรษฐศาสตร์** การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน
4. **ประวัติศาสตร์** เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ

ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

5. ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1. ได้เรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคต่างๆ ในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิด เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2. ได้เรียนรู้และพัฒนาให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้รับการพัฒนาแนวคิด และขยายประสบการณ์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่างๆ ในโลก ได้แก่ เอเชีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง และภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และสังคมศาสตร์

3. ได้รับการพัฒนาแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ของสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมในหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านดู่หนองไผ่ พุทธศักราช 2554 มีดังนี้

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและซำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.2	1. อธิบายและปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว เช่น <ul style="list-style-type: none"> - กฎหมายเกี่ยวกับความสามารถของผู้เยาว์ - กฎหมายบัตรประจำตัวประชาชน - กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก เช่น การหมั้น การสมรส การรับรองบุตร การรับบุตรบุญธรรม และมรดก
		กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและประเทศ <ul style="list-style-type: none"> - กฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร และกรอกแบบแสดงรายการ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา - กฎหมายแรงงาน
	2. เห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย แนวทางส่งเสริมให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
	3. วิเคราะห์บทบาท ความสำคัญ และความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม	บทบาท ความสำคัญและความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันทางการเมืองการปกครอง

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	4.อธิบายความคล้ายคลึงและความแตกต่างของวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน	ความคล้ายคลึงและความแตกต่างของวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียวัฒนธรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.2	1. อธิบายกระบวนการในการตรากฎหมาย	กระบวนการในการตรากฎหมาย <ul style="list-style-type: none"> - ผู้มีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย - ขั้นตอนการตรากฎหมาย - การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตรากฎหมาย
	2. วิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสารทางการเมืองการปกครองที่มีผลกระทบต่อสังคมไทยสมัยปัจจุบัน	เหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงสำคัญของระบอบการปกครองของไทย หลักการเลือกข้อมูล ข่าวสาร

ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น หลักสูตรโรงเรียนบ้านคูนาหนองไผ่ พุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคำอธิบายรายวิชาและโครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 4 รหัสวิชา ส22103 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เวลาเรียน 60 ชั่วโมง/ภาคเรียน (1.5 หน่วยกิต) ไว้ดังนี้

คำอธิบายรายวิชา

อธิบายหลักการเมืองการปกครองของไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยเน้นในด้านสิทธิมนุษยชน และวิถีประชาธิปไตย ครอบคลุมถึงสถานภาพบทบาทสิทธิเสรีภาพ เข้าใจเห็นความสำคัญการจัดระเบียบทางสังคม รับรู้และเข้าใจเลือกรับในความเชื่อจริยธรรม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ของประเทศเพื่อนบ้านและประเทศตะวันออก ศึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ศรัทธา ยึดมั่น การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เข้าใจ ตระหนักการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองในท้องถิ่น เคารพเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย วิถีประชาธิปไตยรวมทั้งนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสงบสุข รู้และเข้าใจหลักเศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวันเกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค กลไกตลาด ระบบสหกรณ์

การเลือกเพื่อการผลิต เห็นคุณค่าและเข้าใจระบบเศรษฐกิจพอเพียง รู้และเข้าใจระบบธนาคาร สถาบันเศรษฐกิจ ศึกษาการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของไทยในระดับภูมิภาค

มาตรฐานและตัวชี้วัด

ศ 2.1ม2/1, ศ 2.1ม2/2, ศ 2.1ม2/3, ศ 2.1ม2/4,
 ศ 2.2ม2/1, ศ 2.2ม2/2,
 ศ 3.1ม2/1, ศ 3.1ม2/2, ศ 3.1ม2/3, ศ 3.1ม2/4,
 ศ 3.2ม2/1, ศ 3.2ม2/2, ศ 3.2ม2/3, ศ 3.2ม2/4

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	กฎหมายในชีวิตประจำวัน	1. อธิบายและปฏิบัติตนตาม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ได้แก่ - กฎหมายเกี่ยวกับ ความสามารถของผู้เยาว์ - กฎหมายบัตรประจำตัว ประชาชน	4	20 (5)
		1. อธิบายและปฏิบัติตนตาม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ ครอบครัว ได้แก่ - การหมั้น - การสมรส - การรับรองบุตร - การรับบุตรบุญธรรม	4	(5)
		1. อธิบายและปฏิบัติตนตาม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคม ส่วนรวม(ตอนที่ 1) - กฎหมายเกี่ยวกับการ อนุรักษ์ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม - กฎหมายเกี่ยวกับภาษี อากร และกรอกแบบแสดง รายการ ภาษีเงินได้บุคคล ธรรมดา	4	(5)
		1. อธิบายและปฏิบัติตนตาม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคม ส่วนรวม(ตอนที่ 2) ได้แก่ - กฎหมายแรงงาน - กฎหมายปกครอง	4	(5)

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
2	พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	2. เห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย แนวทางส่งเสริมให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	3	(5)
3	สถาบันทางสังคม	3. วิเคราะห์บทบาท ความสำคัญ และความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม	บทบาท ความสำคัญและความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบัน ทางการเมืองการปกครอง	2	(5)
4	วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชีย	4.อธิบายความคล้ายคลึงและความแตกต่างของวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชีย เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน	ความคล้ายคลึงและความแตกต่างของวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชีย วัฒนธรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน	3	(5)
5	กระบวนการในการตรากฎหมาย	1. อธิบายกระบวนการในการตรากฎหมาย	กระบวนการในการตรา กฎหมาย - ผู้มีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย - ขั้นตอนการตรา กฎหมาย - การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตรา กฎหมาย	3	(5)

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
6	เหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงสำคัญของระบบการปกครองของไทย	2. วิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสารทางการเมืองการปกครองที่มีผลกระทบต่อสังคมไทยสมัยปัจจุบัน	เหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงสำคัญของระบบการปกครองของไทย หลักการเลือกข้อมูล ข่าวสาร เพื่อนำมาวิเคราะห์	3	(10)
7	การลงทุนและการออม	1. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนและการออม	ความหมายและความสำคัญของการลงทุนและการออมต่อระบบเศรษฐกิจ การบริหารจัดการเงินออมและการลงทุน ภาคครัวเรือน ปัจจัยของการลงทุนและการออมคือ อัตราดอกเบี้ย รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ เช่น ค่าของเงิน เทคโนโลยี การคาดเดาเกี่ยวกับอนาคต ปัญหาของการลงทุนและการออมในสังคมไทย	5	(8)
8	การผลิตสินค้าและบริการ	2. อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ	ความหมาย ความสำคัญ และหลักการผลิตสินค้าและบริการ อย่างมีประสิทธิภาพ สืบจากรผลิตสินค้าในท้องถิ่นว่ามี การผลิตอะไรบ้าง ใช้วิธีการผลิตอย่างไร มีปัญหาด้านใดบ้าง มีการนำเทคโนโลยีอะไรมาใช้ที่มีผล ต่อ การผลิตสินค้าและบริการ นำหลักการผลิตมาวิเคราะห์การ ผลิตสินค้า และบริการในท้องถิ่น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม	5	(8)

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
9	เศรษฐกิจพอเพียงกับการ ผลิตสินค้าและบริการใน ท้องถิ่น	3. เสนอแนวทางการ พัฒนาการผลิตในท้องถิ่น ตามปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง	หลักการและเป้าหมายปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาการ ผลิตสินค้าและบริการใน ท้องถิ่น ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในการผลิตสินค้า และบริการในท้องถิ่น	6	(10)
10	การคุ้มครองผู้บริโภค	4. อภิปรายแนวทางการ คุ้มครองสิทธิของตนเองใน ฐานะผู้บริโภค	การรักษาและคุ้มครองสิทธิ ประโยชน์ของ ผู้บริโภค กฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การดำเนินกิจกรรมพิทักษ์สิทธิ และผลประโยชน์ตาม กฎหมายในฐานะผู้บริโภค แนวทางการปกป้องสิทธิของ ผู้บริโภค	4	(6)
11	ระบบเศรษฐกิจ การพึ่งพา และการแข่งขันทาง เศรษฐกิจในทวีปเอเชีย	1. อภิปรายระบบเศรษฐกิจ แบบต่างๆ	ระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ	3	20 (5)
		2. ยกตัวอย่างที่สะท้อนให้ เห็นการพึ่งพาอาศัยกัน และ การแข่งขันกันทางเศรษฐกิจ ในภูมิภาคเอเชีย	หลักการและผลกระทบการ พึ่งพาอาศัยกัน และการ แข่งขันกันทางเศรษฐกิจใน ภูมิภาคเอเชีย	2	(4)
		3. วิเคราะห์การกระจายของ ทรัพยากร ในโลกที่ส่งผลต่อ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ระหว่างประเทศ	การกระจายของทรัพยากรใน โลกที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น น้ำมัน ป่าไม้ ทองคำ ถ่านหิน แร่ เป็นต้น	3	(5)

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		4. วิเคราะห์การแข่งขันทางการค้า ในประเทศและต่างประเทศส่งผลต่อ คุณภาพสินค้า ปริมาณการผลิต และราคาสินค้า	การแข่งขันทางการค้าในประเทศและต่างประเทศ	2	(4)
รวม				30	50
รวมทั้งหมด				60	100
สอบปลายภาคเรียน					100
รวมคะแนนทั้งหมด					200

1.2 ทฤษฎีและหลักการการจัดการเรียนรู้

1.2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ได้รับการยอมรับว่าสามารถใช้อธิบายลักษณะของการเกิดการเรียนรู้ได้ ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญมีดังนี้

1) ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล

ทฤษฎีนี้ คลอสเมียร์ (Klausmeier, 1985: 52-108 อ้างถึงใน สุคนธ์สินธพานนท์และคณะ, 2555: 20-22) ได้อธิบายการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยเปรียบเทียบการทำงานของสมองมนุษย์ มีความคล้ายคลึงกับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีการทำงานเป็นขั้นตอน คือ

- (1) การรับรู้ข้อมูล
- (2) การเข้ารหัส
- (3) การส่งออกข้อมูล

กระบวนการประมวลข้อมูลเริ่มต้นจากการที่มนุษย์รับสิ่งเร้าเข้ามาที่ประสาทสัมผัสทั้ง 5 สิ่งเร้าจะได้รับการบันทึกไว้ในความจำระยะสั้น ซึ่งการบันทึกนี้จะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 2 ประการ คือ การรู้จัก และความใส่ใจของบุคคลที่รับสิ่งเร้า บุคคลจะเลือกเก็บในสิ่งที่ตนสนใจและได้รับการบันทึกในระยะเวลาสั้น ดังนั้นการทำงานที่ต้องเก็บข้อมูลไว้ใช้ชั่วคราวจึงจำเป็นต้องใช้เทคนิคต่างๆในการช่วยจำ เช่น การจัดกลุ่มคำ การท่องซ้ำๆกันหลายครั้ง การเก็บข้อมูลไว้ใช้ภายหลังจะต้องรับการประมวลเปลี่ยนรูปโดยการเข้ารหัส เพื่อนำไปเก็บไว้ในความจำ

ระยะยาว โดยใช้เทคนิคต่างๆเข้ามาช่วย เช่น การทำข้อมูลให้มีความหมายกับตนเองโดยการสัมผัสสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับสิ่งที่เคยเรียนมาก่อน เรียกว่าเป็นกระบวนการขยายความคิด ความจำระยะยาวมี 2 ชนิด คือ ความจำที่เกี่ยวกับภาษาและความจำเกี่ยวกับเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ความจำประเภทกลไกที่เคลื่อนไหว กับความจำประเภทอารมณ์ความรู้สึก เมื่อข้อมูลได้รับการบันทึกไว้ในความจำระยะยาวแล้ว บุคคลจะสามารถเรียกข้อมูลออกมาใช้ได้ ซึ่งจะต้องมีการถอดรหัสข้อมูลจากความจำระยะยาวและส่งต่อไปสู่ตัวก่อกำเนิดพฤติกรรมตอบสนอง ซึ่งจะส่งต่อไปเป็นแรงขับหรือกระตุ้นให้บุคคลมีการเคลื่อนไหว หรือการตอบสนองต่อสิ่งแวดลอมต่างๆ

กระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูลดังกล่าวจะได้รับการบริหารควบคุมอีกชั้นหนึ่ง เปรียบกับคอมพิวเตอร์ก็คือโปรแกรมสั่งงาน การบริหารควบคุม การประมวลข้อมูลของสมองก็คือการที่บุคคลรู้สึกถึงการคิดของตนและสามารถควบคุมการคิดของตนให้เป็นไปในทางที่ต้องการ ในจัดการควบคุมกระบวนการคิด การทำงานของตนด้วยกลวิธีต่างๆ ซึ่งจะช่วยในการเรียนรู้และงานประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการ

ความรู้ในเชิงเมตาคognition (Metacognition knowledge) หรือการรู้จักคิด ตามแนวทางของ Garofalo and Lester(1985: 163-176) ประกอบด้วยความรู้ย่อยที่สำคัญ คือ

1. ความรู้เกี่ยวกับบุคคล
2. ความรู้เกี่ยวกับงาน
3. ความรู้เกี่ยวกับกลวิธี

2) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา

เพียร์เจต์ (Lall and Lall, 1983: 45-54 อ้างถึงใน สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ, 2555: 23-24) กล่าวว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งมีการพัฒนาการไปตามวัยต่างๆ การจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมการพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กกำลังพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่าจะช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เพียร์เจต์เน้นความสำคัญของการเข้าใจธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กมากกว่าการกระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการเร็วขึ้น

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียร์เจต์มีสาระสำคัญพอสรุปได้

ดังนี้

- (1) พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัย มีลำดับขั้นตอน

ดังนี้

ก. ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 0-2 ปี ความคิดของเด็กนี้ขึ้นอยู่กับความรู้และการกระทำ เด็กยึดตนเองเป็นศูนย์กลางไม่สามารถเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น

ข. ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 2-7 ปี ความคิดของเด็กยังขึ้นอยู่กับความรู้เป็นส่วนใหญ่ยังไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง แต่สามารถเรียนรู้และใช้สัญลักษณ์ได้ การใช้ภาษาแบ่งเป็นขั้นย่อยๆ คือ

ก) ขั้นก่อนเกิดความคิดรวบยอด เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 2-4 ปี

ข) ขั้นการคิดด้วยความเข้าใจตนเอง เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 4-7 ปี

ค. ขั้นการคิดแบบรูปธรรม เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 7-11 ปี เป็นขั้นการคิดของเด็กที่สามารถสร้างภาพในใจ และสามารถคิดย้อนกลับได้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวเลขและสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น

ง. ขั้นการคิดแบบนามธรรม เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 11-15 ปี เด็กสามารถคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ และสามารถคิดตั้งสมมติฐานและใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้

(2) ภาษาและกระบวนการคิดของเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่

(3) กระบวนการทางสติปัญญามีลักษณะดังนี้

ก. การซึมซับหรือการดูดซึม เป็นกระบวนการทางสมองในการรับเรื่องราวข้อมูล เพื่อสะสมไว้ใช้ประโยชน์ต่อไป

ข. การปรับและจัดระบบ เป็นกระบวนการทางสมองในการปรับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็นระบบ

ค. เกิดความสมดุล เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการปรับ ซึ่งทำให้เกิดสภาพความสมดุล

3) ทฤษฎีการเรียนรู้ของกาเย่

กาเย่ (Gagne' and Briggs, 1974: 121-163 อ้างถึงใน สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ, 2555: 25) ได้อธิบายสมรรถภาพในการเรียนรู้ด้านทักษะทางสติปัญญาว่าเป็นความสามารถในการใช้สมองคิดหาเหตุผลโดยใช้ข้อมูล ประสบการณ์ ความรู้ ความคิดในด้านต่างๆ นับแต่การเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นทักษะที่ง่ายๆ ไปสู่ทักษะที่ยากสลับซับซ้อนมากขึ้น ทักษะทางสติปัญญาที่ควรได้รับการฝึก คือ ความสามารถในการจำแนก ความสามารถในการคิด

รวบยอดเป็นรูปธรรม ความสามารถในการแก้ปัญหา และได้กล่าวถึงสมรรถภาพในการเรียนรู้ของมนุษย์ด้านยุทธศาสตร์ในการคิด ว่าเป็นความสามารถในการทำงานภายในสมองของมนุษย์ ซึ่งควบคุมการเรียนรู้ การเลือกรับรู้ การแปลความ การดึงความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และประสบการณ์เดิมที่สะสมเอาไว้ออกมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาที่มีสถานการณ์แตกต่างกันได้ดี และสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างสร้างสรรค์

4) ทฤษฎีพหุปัญญา

ทิสนา แคมมณี (2553: 85-89) กล่าวว่า ผู้บุกเบิกทฤษฎีนี้คือ การ์ดเนอร์ (Gardner) จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ในปี ค.ศ.1983 แนวความคิดของเขาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับ “เชาว์ปัญญา” เป็นอย่างมาก และกลายเป็นทฤษฎีที่กำลังมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางต่อการจัดการศึกษาและการเรียนการสอนในปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับเชาว์ปัญญามีมาตั้งแต่ดั้งเดิม จำกัดอยู่ที่ความสามารถทางด้านภาษา ความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ และการคิดเชิงตรรกะหรือเชิงเหตุผลเป็นหลัก การวัดเชาว์ปัญญาของผู้เรียนจะวัดจากคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบทางสติปัญญา คะแนนจากการวัดเชาว์ปัญญาจะเป็นตัวกำหนดเชาว์ปัญญาของบุคคลนั้นไปตลอด การ์ดเนอร์มีความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. เชาว์ปัญญาของบุคคลมิได้มีเพียงความสามารถทางภาษาและทางคณิตศาสตร์เท่านั้น แต่มีอยู่หลากหลายถึง 8 ประเภทด้วยกัน คนแต่ละคนจะมีความสามารถเฉพาะด้านที่แตกต่างไปจากคนอื่น และมีความสามารถในด้านต่างๆ ไม่เท่ากัน

2. เชาว์ปัญญาของแต่ละบุคคลจะไม่ยู่คงที่อยู่ที่ระดับที่ตนมีตอนเกิด แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสม

ในความคิดของการ์ดเนอร์ เชาว์ปัญญาของบุคคลประกอบด้วยความสามารถ 3 ประการ คือ

1. ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพการณ์ต่างๆ ที่เป็นไปตามธรรมชาติ และตามบริบทของบุคคลนั้น

2. ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพและสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม

3. ความสามารถในการแสวงหาหรือตั้งปัญหาเพื่อหาคำตอบและเพิ่มพูนความรู้

เชาว์ปัญญา 8 ด้าน ตามแนวคิดของการ์ดเนอร์ มีดังนี้

1. เชาว์ปัญญาด้านภาษา

2. เซาว์ปัญญาด้านคณิตศาสตร์หรือการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ
3. สติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์
4. เซาว์ปัญญาด้านดนตรี
5. เซาว์ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ
6. เซาว์ปัญญาด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น
7. เซาว์ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง
8. เซาว์ปัญญาด้านความเข้าใจธรรมชาติ

เนื่องจากเซาว์ปัญญาแต่ละด้านถูกควบคุมโดยสมองส่วนต่างๆ กัน การทำงานจึงต้องใช้เซาว์ปัญญาแต่ละด้านในลักษณะที่ผสมผสานกันไป เช่น นักดนตรีที่ประสบความสำเร็จ ต้องใช้เซาว์ปัญญาด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านภาษา และด้านการเข้าใจตนเองด้วย

5) ทฤษฎีทางจิตวิทยาเกี่ยวกับแรงจูงใจ

ฉนัท ธาตุทอง (2554: 120-123) กล่าวว่า ปัญหาเด็กไม่ยอมเรียน ไม่สนใจเรียน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เป็นปัญหาที่ครูและนักจิตวิทยาการศึกษาพยายามหาสาเหตุและวิธีการแก้ไข จนกระทั่ง ค.ศ.1980 จึงตระหนักว่านอกจากตัวแปรทางด้านเซาว์ปัญญา และบุคลิกภาพจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียนแล้ว ยังมีตัวแปรอื่นที่เป็นสภาพภายในตัวบุคคลซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้อย่างมากเช่นกัน นั่นคือ แรงจูงใจ (Motivative)

1. องค์ประกอบของแรงจูงใจ

นักจิตวิทยาได้ค้นพบว่า แรงจูงใจมีองค์ประกอบเบื้องต้นอยู่สองประการ คือ ความต้องการจำเป็นและแรงขับ ซึ่งความต้องการจำเป็นนั้นเป็นความขาดหรือความบกพร่องที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล โดยอาจเป็นได้ทั้งทางกายและทางจิต คนเราเมื่อเกิดความต้องการจำเป็นขึ้น ย่อมผลักดันให้มีการแสดงออกเพื่อลดหรือตอบสนองความต้องการนั้น แรงผลักดันนี้เรียกว่า แรงขับ แม้แรงขับจะมีฐานมาจากความต้องการจำเป็น แต่ก็มีส่วนที่เพิ่มเติมขึ้นมา ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้จึงเรียกว่าแรงจูงใจ อาจเปรียบเทียบคำทั้งสามได้ว่าความรู้สึกขาดภายใน(ความต้องการจำเป็น) ผลักดันบุคคลให้มีการกระทำ(แรงขับ) ไปสู่เป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง(แรงจูงใจ) เด็ก เด็กแต่ละคนจะมีแรงจูงใจที่แตกต่างกัน มีการตั้งเป้าหมายของการเรียนรู้และวิธีการบรรลุเป้าหมายที่แตกต่างกัน ความต้องการจำเป็นซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของแรงจูงใจมีทั้งทางกายและทางจิต แรงจูงใจจึงแบ่งออกเป็นสองประเภทเช่นกันคือ ประเภทที่หนึ่ง แรงจูงใจทางกายซึ่งเกี่ยวข้องกับการอยู่รอดของมนุษย์และประเภทที่สอง แรงจูงใจทางจิตหรือทางสังคม ซึ่งแรงจูงใจประเภทนี้ หากใช้แหล่งเสริมแรงเป็นเกณฑ์ในการจำแนกก็จะจำแนกได้เป็นแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอกตัวบุคคล แรงจูงใจภายในเป็นความต้องการ

จำเป็นซึ่งตอบสนองได้ด้วยตัวเสริมแรงภายใน และไม่ขึ้นอยู่กับเป้าหมายภายนอก บุคคลที่มีพฤติกรรมอย่างเดียวกันอาจมาจากแรงจูงใจต่างชนิดกัน บางคนอาจกระทำโดยถูกแรงจูงใจจากภายใน แต่บางคนก็กระทำโดยถูกแรงจูงใจจากภายนอก แต่แรงจูงใจภายในจะทำให้คนพยายามมากกว่า ทำงานในสถานการณ์ที่ท้าทายกว่าและทำได้นานกว่า

2. การสร้างแรงจูงใจในการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน

แมคเคลแลนด์ (McClelland, 1983: 214) ซึ่งเป็นผู้ศึกษาเรื่องแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ได้ให้ความเห็นว่าการช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นเป้าหมายการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการพยายามทำงานนั้นให้สำเร็จ วิธีสอนให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจต้องเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้สอนต้องจัดบรรยากาศที่ท้าทาย โดยใช้สื่อที่หลากหลายที่กระตุ้นความสนใจ เกิดความอยากรู้อยากเห็น จัดกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องเข้าร่วมจึงดำเนินไปได้ และต้องแจ้งให้ผู้เรียนทราบว่าจะดำเนินไปได้ต้องขึ้นอยู่กับผู้เรียน และสร้างความรู้สึกลึกให้เกิดความเชื่อมั่นว่าผู้เรียนแต่ละคนมีโอกาสทำกิจกรรมได้สำเร็จ นอกจากนี้ อาจใช้กลยุทธ์การทำสัญญา เพื่อเป็นการตั้งเงื่อนไข โดยใช้ตัวเสริมแรงกับพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดการทำงานกลุ่ม โดยมีเกณฑ์การแบ่ง เพื่อสร้างความรู้สึกลึกที่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำโดยลำพัง วิธีนี้มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ จูงใจให้ผู้มีความสามารถช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม นอกจากนี้ ยังสามารถนำการเล่นเกมส์และสถานการณ์จำลอง มาใช้เป็นกิจกรรมให้สนุกสนานแล้วเกิดการเรียนรู้ด้วย

6) ทฤษฎีพัฒนาการนิยามและประสบการณ์นิยาม

ลาลี ทองธิว (2549: 112-113) กล่าวว่า ทฤษฎีพัฒนาการนิยามเป็นความต้องการและความสนใจของเด็กเป็นหลัก มุ่งที่จะพัฒนาเด็กทั้งตัวไม่ใช่เฉพาะด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องพัฒนาอารมณ์ สังคม และคุณธรรม ตลอดจนสุขภาพความแข็งแรงของร่างกาย และบุคลิกภาพของเด็กด้วย นักการศึกษาคนสำคัญในช่วงนี้คือ ฟรานซิส ปาร์กเกอร์ (Francis W. Parker, 1873-1902) เขาได้สร้างหลักสูตรที่เอื้อต่อความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน และเน้นการเรียนรู้ในรูปของการกระทำมากกว่าการเรียนรู้จากหนังสือเป็นหลัก วิลเลียม คิลแพทริก (William H. Kilpatrick, 1871-1965) สนับสนุนหลักสูตรที่สร้างขึ้นในรูปโครงการตามความสนใจของผู้เรียน สำหรับการเรียนการสอนแบบนี้ ครูจะไม่ใช่ผู้มีอำนาจในการสั่งการ หรือควบคุมการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่จะเป็นผู้แนะนำและช่วยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการนิยาม มีการเน้นประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมก่อนการสรุป นิยมการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

จากประสบการณ์ตรง ครูจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดการในการดำเนินการสอน เพื่อช่วยให้เด็กมีพัฒนาการในการเรียนรู้ดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็อาจช่วยส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยได้ด้วย

ส่วนนักการศึกษาแนวทฤษฎีประสบการณ์นิยม ซึ่งมีจอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1859-1952) เป็นนักวิชาการคนสำคัญ ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกทฤษฎีแนวพัฒนาการนิยมด้วย กลับไม่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้เด็กเป็นศูนย์กลาง และวิจารณ์ว่า การจัดการเรียนการสอนเช่นนี้ให้ความสำคัญกับเด็กมากเกินไปจนเกินความพอดี ดิวอี้พยายามเชื่อมโยงองค์ความรู้กับความสนใจ และธรรมชาติความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก ดิวอี้ยอมรับว่าในการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูควรจะเริ่มจากความสนใจของผู้เรียน แต่ในเวลาต่อมาครูจะต้องเชื่อมโยงความสนใจของเด็กเข้ากับความสนใจที่เด็กควรจะมี ไม่ใช่ปล่อยให้ความสนใจของเด็กเป็นไปเรื่อยๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ดิวอี้เน้นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนโดยให้เหตุผลว่า กระบวนการนี้สามารถใช้ได้กับทุกวิชา หัวใจสำคัญของทฤษฎีประสบการณ์นิยมคือ ความคิดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนการสอนนั้น จะต้องสามารถอ้างอิงถึงที่มาและผลกระทบที่จะตามมา ทั้งในแง่ของความจริงแท้ และความหมาย ความคิด ที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้นเท่านั้นจึงจะสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ สามารถนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการได้ และสามารถนำมาคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าได้

จากการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ได้รับการยอมรับว่าสามารถที่จะใช้อธิบายถึงลักษณะของการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้ ซึ่งถ้าผู้สอนมีความเข้าใจทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ เหล่านี้ก็จะสามารถหาวิธีการพัฒนาผู้เรียนของตนเองได้

1.2.2 หลักการจัดการเรียนรู้

ทิสนา แคมมณี (2553: 113 - 155) ได้เสนอหลักการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง ได้แก่

1.1 การจัดการเรียนการสอนทางตรง

ก. หลักการ

1) การจัดเนื้อหาสาระอย่างเหมาะสมเป็นไปตามลำดับขั้นตอนหรือลำดับของมโนทัศน์จากชั้นที่เป็นพื้นฐาน ไปสู่ชั้นที่สูงซับซ้อนขึ้นจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระได้ดี

2) การตรวจสอบพื้นฐานความรู้เดิมที่ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ในการทำความเข้าใจความรู้ใหม่ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ จะช่วยให้เรียนรู้สิ่งใหม่ได้ดีและรวดเร็วขึ้น

3) การนำเสนอเนื้อหาสาระอย่างกระชับ ชัดเจน โดยมีตัวอย่างประกอบรวมทั้งการให้ผู้เรียนซักถาม จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เร็ว

4) การฝึกปฏิบัติใช้ความรู้หรือทักษะที่เรียนรู้ เป็นสิ่งจำเป็น การฝึกปฏิบัติช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ข้อมูล หรือทักษะ สู่การกระทำ และช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในข้อความรู้นั้นลึกซึ้งขึ้น

5) การได้รับข้อมูลป้อนกลับ หรือทราบผลการปฏิบัติของตนเอง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถปรับปรุงการปฏิบัติของตนให้อยู่ในระดับที่ต้องการ

6) การฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ช่วยให้เกิดทักษะความชำนาญ

ข. นิยาม

การจัดการเรียนการสอนทางตรงหมายถึง การดำเนินการเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ข้อมูล ความรู้ ข้อเท็จจริง หรือวิธีการ กระบวนการต่างๆอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยการถ่ายทอดข้อมูลเหล่านั้นโดยตรงไปตรงมา ด้วยวิธีการหรือกระบวนการที่ได้รับการยอมรับว่าใช้ได้ผลจากการวิจัยหรือจากข้อความรู้ทางทฤษฎี หรือหลักการต่างๆ

ค. ตัวบ่งชี้ของการจัดการเรียนการสอนทางตรง

ตัวบ่งชี้ที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนทางตรง

ประกอบด้วย

- 1) มีการจูงใจผู้เรียนให้ความสนใจต่อสิ่งที่จะนำเสนอ
- 2) มีการแจ้งวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน
- 3) มีการทบทวนความรู้เดิมที่เป็นพื้นฐานของความรู้ใหม่
- 4) มีการนำเสนอความรู้ใหม่หรือเนื้อหาสาระที่ต้องการถ่ายทอด

ให้ผู้เรียนโดยผู้สอน

5) มีการให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการนำความรู้ไปใช้หรือเป็นการฝึกทักษะที่ได้เรียนรู้ไป

- 6) ผู้สอนให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ที่

ผู้เรียนแสดงออก

- 7) ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนทางตรงมีการปฏิบัติแยกกันเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งเชื่อว่า วิธีการจัดการเรียนการสอนทางตรงให้มีประสิทธิภาพนั้น ควรจะศึกษาจาก ครูผู้สอนที่สามารถสอนได้ผลดี อีกกลุ่มหนึ่งเชื่อว่า ควรจะจัดตามทฤษฎีหรือหลักการที่เป็นที่ยอมรับกันแล้ว

2. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยไม่มีครู

หลักการจัดการเรียนการสอนโดยไม่มีครูมีความหมายเพียงว่าครูไม่มีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง (โดยอาศัยสื่อและเทคโนโลยีต่างๆ) แต่ครูก็ยังคงมีบทบาทอื่นๆอยู่ เช่น บทบาทในการวางแผนการเรียน การติดตามการเรียนรู้ของผู้เรียน การเก็บรวบรวมข้อมูล และการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นต้น ซึ่งหลักการจัดการเรียนการสอนโดยไม่มีครู มีดังนี้

2.1 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งมีหลักการดังนี้

2.1.1 การวิเคราะห์เนื้อหาและจัดแบ่งเนื้อหาสาระออกเป็น ส่วนย่อยๆที่มีความต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น และนำเสนอทีละขั้น ไม่กระโดดข้ามขั้นจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระนั้นได้ดี

2.1.2 การให้ผู้เรียนมีโอกาสตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ต่อไป และสามารถแก้ไขข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดของตน อันจะเป็นผลดีต่อการเรียนรู้ขั้นต่อไป

2.1.3 การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถของตน จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

2.1.4 การให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนใส่ใจต่อการเรียนรู้ และเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบและควบคุมกำกับกับการเรียนรู้ของตน

2.2 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน มีหลักการดังนี้

2.2.1 คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาขยายขอบเขตความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เร็วและเรียนรู้ได้ดี รวมทั้งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสามารถของผู้เรียน

2.2.2 เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้เรียนและผู้สอน และสามารถนำไปใช้งานทางการศึกษาด้านอื่นๆด้วย เช่น งานการบริหาร การสอบ การประเมินผล เป็นต้น

2.3 การจัดการเรียนการสอนทางไกล มีหลักการดังนี้

เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยทำให้การสื่อสารไร้ข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและระยะทาง และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาได้ การจัดการเรียนการสอนทางไกลโดยให้ผู้สอนถ่ายทอดความรู้ผ่านทางสื่อมวลชน และสื่อโทรคมนาคมต่างๆ สามารถช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมากที่อยู่ในที่ต่างๆ ได้เรียนรู้ โดยที่คุณภาพทางการศึกษาไม่แตกต่างไปจากการจัดการเรียนการสอนตามปกติ

2.4 การจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายเวิลด์ ไวด์ เว็บ มีหลักการดังนี้

เทคโนโลยีต่างๆ โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ เป็นแหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่กว้างขวางมาก บุคคลทั่วทุกมุมโลกสามารถเข้าถึงข้อมูล และใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้ การให้ผู้เรียนควบคุมการเรียนรู้ของตนเองโดยการสืบค้นข้อมูล ความรู้จากเครือข่ายต่างๆ ในคอมพิวเตอร์ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางด้วยค่าใช้จ่ายที่ถูกลง

3. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ฉันท ชาติทอง (2554: 167-172) ได้เสนอหลักการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

หลักการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนต้องจัดสถานการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นเข้าร่วมในกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ทั้งนี้มีแนวการสอนที่เชื่อว่าผู้เรียนจะเรียนรู้ได้สูงสุดหากได้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกระตือรือร้น ดังนั้น ควรจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนที่ผู้เรียนคุ้นเคย ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับความสนใจ ความสามารถ ตลอดจนประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ควรส่งเสริมผู้เรียนให้รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ ผลลัพธ์ที่ผู้เรียนที่สามารถนำตนเองมีอิสระทางความคิดและการแสดงออก และมีความคิดสร้างสรรค์ แนวการสอนเช่นนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของกลุ่ม constructivism ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการปฏิบัติเกิดเฉพาะตัวบุคคล ซึ่งการสอนด้วยวิธีการบอกเล่าเป็นกระบวนการเชิงรับไม่ช่วยในการพัฒนาแนวความคิดของผู้เรียนให้สร้างความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง

หลักการสำคัญในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลักการจัด ดังนี้

- 1) ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน

- 2) เนื้อหาวิชามีความสำคัญและมีความหมายต่อการเรียนรู้ ควรให้โอกาสผู้เรียนได้เลือกเรียน โดยพิจารณาประสบการณ์เดิมและความต้องการของผู้เรียน
- 3) การเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จ หากผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้การสอน
- 4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียน
- 5) ครูคือผู้อำนวยความสะดวก และเป็นแหล่งความรู้
- 6) ผู้เรียนมีโอกาสได้เห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างจากเดิม คือ กลายเป็นผู้มีความมั่นใจในตนเอง และควบคุมตนเองได้มากขึ้น ปฏิบัติตนเป็นผู้ใหญ่ได้มากขึ้น เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม
- 7) การศึกษาคือการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหลายๆ ด้านพร้อมกันไป โดยมีหลักการจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญดังนี้

- 7.1 ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้และให้เป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา
- 7.2 การเรียนรู้ต้องยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ มีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน และการเรียนรู้ยังเกิดขึ้นจากแหล่งต่างๆ
- 7.3 การเรียนรู้ที่ดีผู้เรียนต้องเรียนรู้จากความเข้าใจ และเรียนรู้ด้วยความหมาย คือ ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
- 7.4 ให้ผู้เรียนได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเองเป็นวิธีการสำคัญจะทำให้ผู้เรียนจดจำได้ดี มีความหมายต่อผู้เรียนและเกิดความคงทนของความรู้
- 7.5 ควรเน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน ตลอดจนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หลักการจัดการเรียนการสอนมีรูปแบบดังนี้คือ หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง หลักการจัดการเรียนการสอนโดยไม่มีครู และหลักการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนในแต่ละรูปแบบก็มีทั้งข้อดีและข้อด้อยที่แตกต่างกัน ไม่มีรูปแบบใดดีที่สุด ดังนั้นผู้สอนควรรู้จักเลือกหลักการและวิธีการที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระนั้นมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

1.3 การจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน

วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน เช่น การสอนแบบสืบสวน การสอนแบบสืบเสาะ การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ การสืบค้น ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกัน สำหรับการวิจัยในครั้งนี้จะใช้คำว่า วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.3.1 ความหมายของวิธีวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน

วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนเป็นการสอนที่มุ่งส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล โดยได้มีนักการศึกษาได้ให้นิยามความหมายไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2527: 93) ได้ให้ความหมายและอธิบายเกี่ยวกับวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนว่า เป็นการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยตนเอง สร้างนิสัยให้เป็นคนช่างคิด รู้จักซักถามและแก้ปัญหา การสอนแบบสืบสวนสอบสวนเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับหลักจิตวิทยา ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนกระตือรือร้นและเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543: 118) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน เป็นการเรียนรู้โดยวิธีการให้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและตัดสินใจ โดยใช้ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับมาจากความคิดและการแสวงหามาด้วยตนเอง ภายใต้การแนะนำของครูผู้สอน

กาญจนา ศิริมุสิกะ (2543: 56) ได้ให้ความหมายของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนว่า หมายถึง การสอนที่เน้นให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาด้วยกระบวนการคิดแบบสืบสวนสอบสวน โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนชี้แนะ ช่วยเหลือ ตลอดจนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนการสอน

พรทิพา ษิเคนทรีย์ (2538: 34) กล่าวว่า วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน เป็นวิธีการสอนที่เน้นกระบวนการแสวงหาความจริงและแก้ปัญหตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

วันเพ็ญ วรรณโกมล (2544: 52) ได้ให้ความหมายของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนว่าหมายถึง การสอนที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา ด้วยวิธีฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักค้นคว้าหาความรู้โดยใช้กระบวนการทางความคิดหาเหตุผล จนค้นพบความรู้หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง สรุปเป็นหลักเกณฑ์ กฎเกณฑ์หรือวิธีการในการแก้ปัญหา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการควบคุม ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง

สิริลักษณ์ วงษ์เพชร (2542: 13) ได้ให้ความหมายของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนว่าหมายถึง การสอนที่ครูจัดสถานการณ์ที่เป็นปัญหาช่วยและกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัยโดยนักเรียนจะเป็นผู้หาวิธีการที่จะเรียนรู้และเมื่อนักเรียนสังเกตจนพบปัญหานั้นก็พยายามที่จะค้นหาสาเหตุด้วยการใช้คำถาม การรวบรวมข้อมูลอธิบาย การหาเหตุผล การพยากรณ์ และการทดลอง จนค้นพบความรู้หรือแนวทางในการแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง

ซุกแมน (Suchman, 1962: 1) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนว่า เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการค้นคว้าและสืบสวนหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เด็กเกิดความคิดอย่างมีเหตุผล การสอนแบบนี้จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้มากกว่าการสอนที่ครูเป็นผู้บอกให้ทั้งหมด หรือมากกว่านักเรียนไปเรียนเองตามตำราอย่างเดียว ผู้เรียนมีอิสระในการหาความรู้ได้อย่างเหมาะสมตามความสามารถ เป็นการสอนที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการค้นคว้าจากการเรียน วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนจะมีคุณค่า มีความหมายสำหรับนักเรียนเป็นผู้ค้นพบความรู้ต่างๆได้ด้วยตนเอง ความรู้ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีนี้จะฝังแน่นและเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนได้นาน

ซันและโทรวบริดจ์ (Sand and Trowbridge, 1967: 73) ได้นิยามวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนว่า เป็นการค้นคว้าหาความรู้หรือความจริงโดยเน้นวิธีการหาความจริงมากกว่าตัวความจริงซึ่งเป็นผลของการค้นคว้า สิ่งสำคัญในการสอนแบบนี้คือครูจะต้องให้นักเรียนรู้จักวิธีการเรียนรู้ จะเห็นได้ว่าวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนนี้มีแนวทศนะที่แตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ก็สัมพันธ์ในรูปแบบการสอน และสามารถสรุปได้ว่า วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนเป็นการสอนที่เน้นพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหา มุ่งให้ผู้เรียนค้นคว้าคำตอบได้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งครูจะเป็นผู้เฝ้าเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัยในการแก้ปัญหา ช่วยจัดสถานการณ์และอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับการแก้ปัญหาและอภิปรายร่วมกับนักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้สังกัป (Concept) ที่ถูกต้อง

แบงส์ (Jame A. Banks, 1967 : 43-44) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ศึกษาความรู้จากปัญหา โดยการใช้คำถามในการสังเกต สัมภาษณ์ สุ่มสำรวจ จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ แล้ววิเคราะห์ทดสอบข้อมูลอย่างเข้มข้นเป็นระบบ เพื่อสรุปเป็นข้อคิดเห็น ความคิดรวบยอด และทฤษฎีที่เป็นจริงต่อไป

จากนิยามความหมายของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนคือ การสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาคำตอบได้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการคิดในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล โดยครูเป็นผู้จัดสถานการณ์เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัยอยากรู้

1.3.2 วัตถุประสงค์ของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2543: 118-119)ได้เสนอไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาสมรรถภาพในการสืบสวนสอบสวนโดยอาศัยกระบวนการซึ่งรวมเอาความรู้ที่เกี่ยวกับความคิดรวบยอด ค่านิยม และความคิดอย่างมีเหตุผล ในการนำไปใช้เพื่อตอบโต้และแก้ปัญหาได้
2. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาและรวบรวมข้อมูลต่างๆ มาประกอบการพิจารณา เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ และการปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งในแต่ละครั้ง
3. เพื่อพัฒนาสมรรถภาพของผู้เรียนให้สามารถรวบรวมกฎเกณฑ์ และใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเตรียมพร้อมที่จะเผชิญปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในการดำเนินชีวิต โดยสามารถคาดคะเนผลที่เกิดขึ้น จากแนวทางแต่ละทางได้ผิดพลาดน้อยที่สุด
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่น และยอมรับในความคิดเห็นของตนเอง ด้วยการสืบสวน รู้จักตรวจสอบการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ของตนเอง และรู้จักทำความเข้าใจค่านิยมของตน ตลอดจนการรู้จักคิดถึงการกระทำของตนเองและการปฏิบัติต่อผู้อื่น
6. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักใช้เทคนิคของการสืบสวนในการสังเกตอย่างมีระบบ สัมภาษณ์อย่างมีแผน อ่านข้อความอย่างใช้ความคิดและตีความได้
7. พัฒนาสมรรถภาพในการเรียนรู้ถึงการตั้งคำถาม รู้จักถามคำถาม เพื่อให้เกิดความกระจ่าง และขจัดข้อสงสัยและแสวงหาคำตอบจากคำถามนั้น

1.5.3 ขั้นตอนของวิธีวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน

ขั้นตอนของวิธีวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอขั้นตอนไว้ดังต่อไปนี้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542: 17) ได้กำหนดขั้นตอนของการเรียนวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนไว้ดังนี้

1. กำหนดปัญหา
  - 1.1 จัดสถานการณ์หรือเรื่องราวที่น่าสนใจ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสังเกตสงสัยในเหตุการณ์หรือเรื่องราว
  - 1.2 กระตุ้นให้ผู้เรียนระบุปัญหาจากการสังเกตว่าอะไรคือปัญหา
2. กำหนดสมมติฐาน
  - 2.1 ตั้งคำถามให้นักเรียนร่วมกันระดมความคิด

2.2 ให้นักเรียนสรุปสิ่งที่คาดคิดว่าจะเป็นคำตอบของปัญหานั้น

3. รวบรวมข้อมูล

3.1 มอบหมายให้นักเรียนไปค้นหาหาข้อมูลจากเอกสารหรือแหล่งข้อมูลต่างๆ

3.2 ให้นักเรียนวิเคราะห์และประเมินว่าข้อมูลเหล่านั้นมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาหรือไม่มีความถูกต้องน่าเชื่อถือเพียงใด

4. ทดสอบสมมติฐาน

4.1 ให้นักเรียนนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมกันอภิปราย เพื่อสนับสนุนสมมติฐาน

5. สร้างข้อสรุป

5.1 ให้นักเรียนสรุปว่า ปัญหานั้นมีคำตอบหรือข้อสรุปอย่างไร อาจสรุปในรูปของรายงานหรือเอกสาร

สิริวรรณ ศรีพหล(2526: 60-61) ได้เสนอรูปแบบของการเรียนการสอนวิธีสืบสวนสอบสวนไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการสังเกต การกำหนดปัญหาและการตั้งสมมติฐาน ผู้สอนพยายามจัดสถานการณ์หรือเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการสังเกต และความสงสัยในเหตุการณ์หรือเรื่องราวนั้นๆ ไปสู่ปัญหาที่จะศึกษา บทบาทของผู้สอนในขั้นนี้คือ จะต้องวางแผนการเรียนการสอนเสียก่อนว่า จะทำอะไรจึงจะเสนอเหตุการณ์ที่น่าสนใจหรือจัดสถานการณ์อย่างไรจึงจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เมื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยจนผู้เรียนเกิดความต้องการหาคำตอบเพื่อขจัดความสงสัยแล้ว ขั้นต่อไปก็คือ การกำหนดปัญหาโดยผู้เรียนกับผู้สอนร่วมกันกำหนดปัญหาจากข้อสงสัยนั้นๆ จากนั้นผู้สอนควรนำผู้เรียนไปสู่การกำหนดสมมติฐานโดยอาจถามว่าปัญหานั้นนักเรียนคิดว่าจะมีคำตอบ ข้อสรุป หรือคำอธิบายอย่างไร ในขั้นนี้เท่ากับเป็นการท้าทายให้ผู้เรียนได้คิดก่อนที่จะนำไปค้นหาข้อมูลเพื่อมาตอบคำถาม การตั้งสมมติฐานนี้จะเป็เพียงแนวทางกว้างๆเพื่อนำไปสู่การรวบรวมต่อไป

2. ขั้นการรวบรวมข้อมูลและประเมินข้อมูล เพื่อทดสอบสมมติฐานว่าถูกต้องหรือไม่ ผู้เรียนจะต้องมีการค้นหาข้อมูล รวบรวมข้อมูล และประเมินข้อมูล การรวบรวมข้อมูลนั้นผู้สอนอาจเสนอแนะให้ผู้เรียนค้นหาจากเอกสารต่างๆในห้องสมุด หรือเป็นเอกสารที่ครูจัดหามาให้ หรือผู้สอนอาจจัดกิจกรรมประเภทอื่นๆ เสริมก็ได้ เช่น การอภิปรายกลุ่มย่อย การอภิปรายแบบระดมพลังสมอง การทบทวนเนื้อหาสาระ มโนคติ และหลักการที่ได้ศึกษาไปแล้ว หรืออาจให้ผู้เรียนไปสังเกตพฤติกรรม สัมภาษณ์ ทดลอง ทศนศึกษา เป็นต้น

กิจกรรมเหล่านี้ควรจัดให้สอดคล้องกับประเภทของข้อมูลที่ต้องการนำมาศึกษาแต่โดยทั่วไปผู้สอนควรเน้นที่กระบวนการแสวงหาความรู้ให้มาก เพื่อผู้เรียนจะได้คุ้นเคยกับวิธีการศึกษาดด้วยตนเอง เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วนำมาวิเคราะห์และประเมินว่าข้อมูลเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการศึกษามากน้อยเพียงใด ข้อมูลเหล่านั้นมีความถูกต้อง เทียงตรง น่าเชื่อถือหรือไม่

3. ขั้นการพิสูจน์ข้อสมมติฐานและการสรุป เมื่อได้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่จะศึกษาได้แล้วก็นำข้อมูลนั้นๆ มาประมวลเพื่ออธิบายข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งข้อมูลเหล่านั้นอาจเป็นข้อสนับสนุนว่าสมมติฐานที่กำหนดไว้นั้นถูกต้องหรืออาจปฏิเสธข้อสมมติฐานก็ได้ จากผลการพิสูจน์ข้อสมมติฐานนั้น ครูควรให้ผู้เรียนทำการสรุปผลว่าปัญหาที่ศึกษานั้นมีคำตอบหรือข้อสรุปอย่างไร การสรุปผลอาจกระทำได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเสนอผลต่อกลุ่ม การเสนอในลักษณะของการรายงาน เป็นต้น

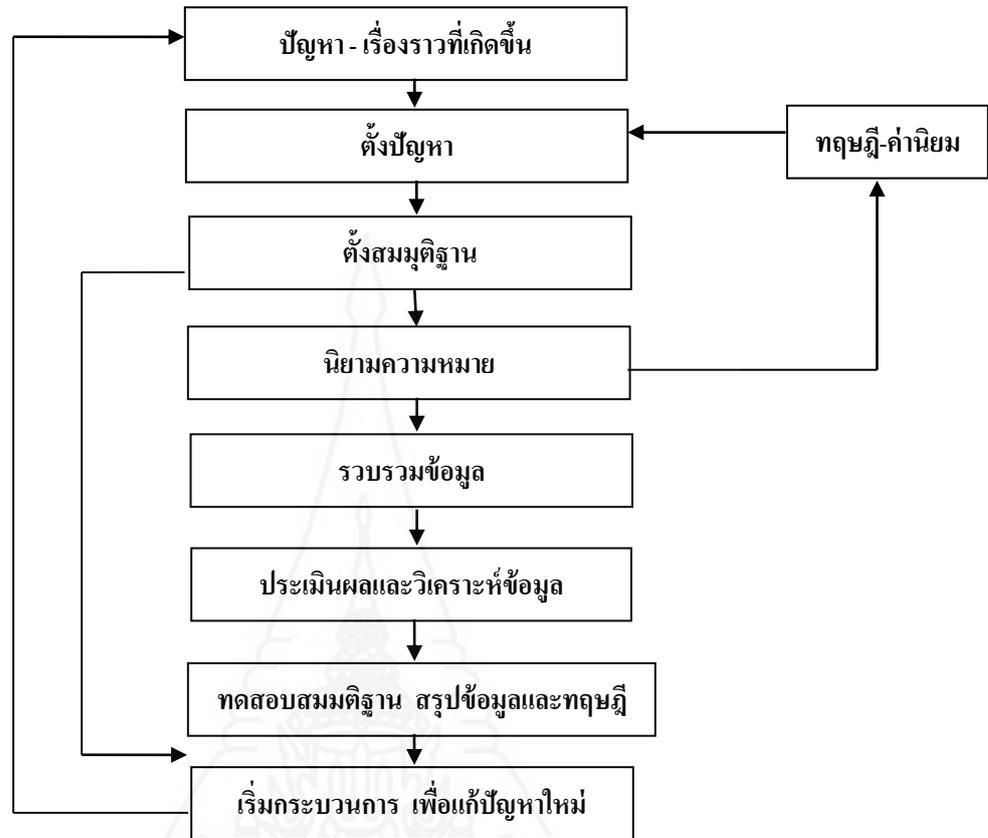
4. ขั้นการนำไปใช้ เมื่อผู้เรียนได้ค้นหาความรู้และคำตอบเพื่อตอบปัญหาที่กำหนดไว้นั้นแล้ว ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้นำเอาผลสรุปหรือแนวคิดจากการศึกษาปัญหานั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือใช้อธิบายในเหตุการณ์ สภาพการณ์อื่นๆ เพื่อทำให้ผู้เรียนมีกระบวนการทางความคิดที่กว้างขึ้น

เฟินตัน (Edwin Fenton 1971: 28) ได้เสนอรูปแบบของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน โดยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดปัญหาโดยพิจารณาจากข้อมูล
2. การกำหนดสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการพิสูจน์คำตอบ
3. การพิจารณาข้อสมมติฐานที่กำหนดไว้ว่ามีการถูกต้องสมเหตุสมผลเพียงใด
4. การรวบรวมข้อมูลโดยกำหนดว่าข้อมูลใดที่จำเป็นสำหรับพิสูจน์สมมติฐานและลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
5. การวิเคราะห์ ประเมินและแปลความหมายข้อมูล โดยพิจารณาว่าข้อมูลใดมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาที่จะตอบหรือไม่ ข้อมูลเหล่านั้นมีความทันสมัย และน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

6. การทดสอบข้อสมมติฐานจากข้อมูลที่หามาได้ มาทดสอบสมมติฐานว่าถูกต้องหรือไม่ แล้วสรุปคำตอบในลักษณะที่เป็นหลักการทั่วไป

แบงส์ (James A. Bank 1967: 41-42) ได้เสนอขั้นตอนของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนไว้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 แผนภูมิแสดงขั้นตอนของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน

จากขั้นตอนของวิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่วัฒนา ระบุทุกข้อ ได้เสนอไว้ 5 ขั้นตอน สิริวรรณ ศรีพหล เสนอไว้ 4 ขั้นตอน เฟินตันเสนอไว้ 6 ขั้นตอน และเบงส์ เสนอไว้ 7 ขั้นตอน ผู้วิจัยได้ทำการดัดแปลงจากขั้นตอนของเบงส์มาเป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นเผชิญปัญหา
- 2) ขั้นตั้งปัญหา
- 3) ขั้นตั้งสมมติฐาน
- 4) ขั้นนิยามความหมาย
- 5) ขั้นรวบรวมข้อมูล
- 6) ขั้นประเมินผลและวิเคราะห์ข้อมูล
- 7) ขั้นทดสอบสมมติฐาน
- 8) ขั้นสรุป

1.3.5 ประโยชน์ของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน

นักการศึกษาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนไว้ดังนี้

บรูเนอร์ (Jerome, S. Bruner 1968: 159 อ้างถึงใน สายสุนีย์ หนูแสง, 2546: 23) กล่าวถึงข้อดีของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนว่าเป็นการช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางความคิดก่อให้เกิดความพึงพอใจในการเรียนในลักษณะที่เป็นรางวัลในตัวเด็กได้เรียนรู้วิธีที่ศึกษาค้นคว้าโดยได้มีโอกาสค้นพบสิ่งต่างๆด้วยตนเอง ช่วยให้เกิดความเข้าใจและจำสิ่งที่เรียนไปได้ยาวนาน เพราะเด็กเป็นผู้เริ่มสังเกต ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลต่างๆด้วยตนเอง นอกจากนี้ บรูเนอร์มีความเห็นว่า การเรียนรู้ด้วยวิธีวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนเป็นการเรียนรู้ที่นักเรียนค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์ 4 ประการ คือ

1. การค้นพบด้วยตนเอง จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจภายในมากกว่าการเรียนแบบท่องจำ เพราะเมื่อผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาหรือค้นพบความรู้ด้วยตนเองแล้วจะทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองได้รับรางวัลจากผลการทำงานของตนเอง ส่วนผู้ที่เรียนด้วยการท่องจำนั้นจะมีแรงจูงใจภายนอกคือคะแนนเป็นรางวัลหรือการลงโทษ ถ้าเมื่อใดไม่มีแรงจูงใจภายนอกมาบังคับแล้วผู้เรียนจะไม่สนใจที่จะเรียนรู้

2. การเรียนรู้ด้วยวิธีการสืบสวนสอบสวน ทำให้สติปัญญาของผู้เรียนฉลาดยิ่งขึ้นทำให้ผู้เรียนเป็นนักสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่สามารถจัดระเบียบสิ่งที่พบเห็นได้อย่างเหมาะสม การฝึกหัดให้ค้นพบด้วยตนเองอยู่เสมอ จะช่วยให้เด็กเรียนสามารถรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาได้ดีขึ้น

3. การเรียนรู้ด้วยวิธีนี้เป็นฝึกฝนให้เกิดเทคนิคในการสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเอง และช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเรียนรู้ด้วยวิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนจดจำความรู้ได้ดีกว่าการเรียนรู้ด้วยวิธีอื่น

บารุง กลัดเจริญและฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2525: 187 อ้างถึงใน สายสุนีย์ หนูแสง, 2546: 24) ได้กล่าวถึงข้อดีของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนว่า

1. ทำให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สูงขึ้น
2. ช่วยสร้างสรรค์ความเป็นประชาธิปไตยในตัวนักเรียน
3. ส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้

สุคนธ์ ลินธพานนท์ และคณะ (2545: 200 อ้างถึงใน สายสุนีย์ หนูแสง, 2546: 24) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนแบบสืบสวนสอบสวนดังนี้

1. เป็นการสอนที่ช่วยพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียน โดยการตั้งคำถาม เช่น เป็นคำถามง่ายได้จากการสังเกต เป็นคำถามที่คิด วิเคราะห์ ใช้เหตุผลในการอธิบาย เป็นคำถามที่ทำให้เกิดการบูรณาการจากความรู้เดิมกับข้อมูลใหม่
2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนตลอดเวลา โดยเป็นผู้คิด และตอบคำถามหรือฝึกตั้งคำถามในกระบวนการเรียนรู้
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก เป็นผู้นำในการแก้ปัญหา
4. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย เนื่องจากผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งคำถามหรือถือว่าคำถามของผู้เรียนมีคุณค่า
5. ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง
6. ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนเป็นการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา โดยผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาคำตอบในสิ่งที่ตนเองสงสัยด้วยตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนจดจำความรู้ได้นาน เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถที่จะแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของตนเองได้

1.4 ทฤษฎีและหลักการในการทำงานกลุ่ม

1.4.1 ความหมายของการทำงานกลุ่ม

การทำงานกลุ่มเป็นการทำงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในการมีส่วนร่วมในการทำงาน การติดต่อสื่อสาร และการตัดสินใจร่วมกัน มีนักศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการทำงานกลุ่มไว้ดังนี้

สิทธิโชค วรรณสันติกุล (2530: 4) กล่าวว่า การทำงานกลุ่มหมายถึงการรวมตัวของคนหลายคนซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งคนเหล่านี้จะมีการรับรู้ในตนเองว่ามีความสัมพันธ์ต่อกันและกันในอันที่จะปฏิบัติการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่มีร่วมกัน

วิชัย โสสุวรรณจินดา (2536: 41) กล่าวว่า การทำงานกลุ่มหมายถึงการที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอันเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ปฏิบัติงานต่างก็เกิดความพอใจในการทำงานนั้น

สุชาดา มุ่งช่อนกลาง (2540: 24) กล่าวว่า การทำงานกลุ่ม หมายถึง พฤติกรรมที่สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มแสดงออกถึงการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะของกลุ่มและมีการบอบทบาทในการช่วยกันรับผิดชอบต่องานของกลุ่มแบบร่วมมือ เพื่อให้สามารถเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์กลุ่มที่มีร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ซ้อลัดดา ขวัญเมือง (2542) สรุปถึงกระบวนการกลุ่ม หมายถึง กระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนได้มีพัฒนาการในด้านทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่บกพร่อง เป็นปัญหาควรแก้ไขโดยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ จึงเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าใจความต้องการของตนเองและของผู้อื่น จากการสัมผัสด้วยการปฏิบัติ จนเกิดการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ชญญา อภิบาลกุล (2542) กลุ่มสัมพันธ์ คือ การศึกษาเรื่องเกี่ยวกับกลุ่มคนเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องทัศนคติ พฤติกรรม และความสัมพันธ์ของคนและกลุ่มอันจะเป็นประโยชน์ต่อความเป็นอยู่ และการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การทำงานกลุ่ม หมายถึง การที่กลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมกัน ปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีเป้าหมายร่วมกัน และทุกคนในกลุ่มมีบทบาทในการช่วยดำเนินงานของกลุ่มมีการติดต่อสื่อสาร ประสานงานและตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

1.4.2 การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม (Group Process Based Instruction)

ทศนา แคมมณี (2553: 143 -144) ได้เสนอหลักการ นิยามและตัวบ่งชี้ของการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่มไว้ดังนี้

1) นิยามการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการทำงานกลุ่ม

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการทำงานกลุ่ม คือ การดำเนินการเรียนการสอนโดยที่ผู้สอนให้ผู้เรียนทำงาน/กิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม พร้อมทั้งสอน/ฝึก/แนะนำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงานกลุ่มที่ดีควบคู่ไปกับการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาสาระตามวัตถุประสงค์

2) หลักการการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม

กระบวนการกลุ่มเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และมีการดำเนินงานร่วมกัน โดยผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มต่างก็ทำหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม และมีกระบวนการทำงานที่ดีเพื่อนำกลุ่มไปสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานกลุ่มที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคม และขยายขอบเขตของการเรียนรู้ได้กว้างขวางขึ้น

3) ตัวบ่งชี้การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม

(1) ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์/ทำงาน/ทำกิจกรรม ร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

(2) ผู้สอนมีการฝึก/ชี้แนะ/สอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงานกลุ่มที่ดีในจุดใดจุดหนึ่งของกระบวนการเช่น ในเรื่องบทบาทผู้นำกลุ่ม บทบาทสมาชิกกลุ่ม กระบวนการทำงานกลุ่ม องค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(3) ผู้เรียนมีการวิเคราะห์การเรียนรู้ของตนเองทั้งในด้านเนื้อหาสาระที่เรียน และกระบวนการทำงานร่วมกัน

(4) ผู้สอนมีการวิเคราะห์และประเมินผลการเรียนทั้งทางด้านเนื้อหาสาระ และกระบวนการทำงานกลุ่ม

1.4.3 ประโยชน์ของการทำงานกลุ่ม

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งจำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพในอนาคต ทั้งนี้ นักการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

นาตยา ปิรันธานนท์ (2537: 197) กล่าวว่า การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งทักษะทางสังคมเป็นจุดประสงค์หนึ่งที่สำคัญของวิชาสังคมศึกษาเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น เป็นทักษะที่มีขอบข่ายสาระในการพัฒนา กว้างขวางกว่าทักษะทางปัญญาเสียอีก และการพัฒนานี้ก็ยากกว่าการพัฒนาทักษะทางปัญญามาก เพราะเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนที่ต้องสัมพันธ์กับข้อมูล ข้อเท็จจริง และอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลไปในเวลาเดียวกัน การพัฒนาทักษะนี้ให้แก่ผู้เรียนไม่สามารถทำให้ผู้เรียนมีทักษะนี้ได้อย่างทันทีทันใดเหมือนการพัฒนาทักษะทางปัญญา แต่ต้องอาศัยการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสั่งสมเป็นเวลายาวนานจนค่อยๆ ซึมซับในตัวผู้เรียนเพราะธรรมชาติของทักษะทางสังคมเกี่ยวข้องกับเรื่องของความรู้และความรู้สึก ดังนั้นหัวใจของการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางสังคมอาจมีอยู่ 2 ขั้นตอนด้วยกัน คือ การจัดกิจกรรมที่จะสร้างสรรค์สภาพอารมณ์ จิตใจ ความรู้สึก ในเรื่องของการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม และการจัดกิจกรรมการสอนที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางสังคม ความสามารถในการอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างมีคุณภาพ

สิริวรรณ ศรีพหล (2536: 224-225) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการทำงานเป็นกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. เป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนได้รู้จักทักษะของการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการทำงานว่าจะต้องทำงานเป็นกลุ่มจึงจะประสบผลสำเร็จ
2. เป็นการฝึกและให้ทัศนคติที่ดีแก่ผู้เรียนว่าบุคคลอื่นมีค่าเสมอ ก็น ต้องยอมรับและเคารพความเป็นคนของคนอื่น ทั้งในด้านความคิดและการกระทำ โดยไม่ยึดถือหรือมองแต่ตัวเองเป็นศูนย์กลาง

3. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาททั้งของตนเองและสมาชิกของกลุ่มอื่นๆ บทบาทในการเป็นผู้นำ และบทบาทในการเป็นผู้ตาม เป็นต้น

4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะทางด้านสังคม (Social Skills) หรือการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น

5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพราะการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ย่อมได้รับมอบหมายงานให้ปฏิบัติ การเรียนโดยการฝึกปฏิบัติจะทำให้ได้รับประสบการณ์โดยตรง

6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะทางด้านความคิดร่วมกับผู้อื่น เช่น การแก้ปัญหา การตัดสินใจ เป็นต้น

7. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ เพื่อเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เช่น การยอมรับและการปฏิบัติตามมติของกลุ่ม เป็นกลุ่ม

8. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีทางความเป็นประชาธิปไตย ทั้งในด้านความคิดและการกระทำ

9. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้เขารู้สึกว่าตนมีความสำคัญต่อกลุ่ม เช่น การที่ยอมรับความคิดของเขา การที่กลุ่มเปิดโอกาสให้เขาแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เป็นต้น ความภาคภูมิใจนี้เองที่จะเป็นแรงผลักดันให้เป็นคนกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพูดกล้าตัดสินใจ ทักษะดังกล่าวจะทำให้เกิดความมั่นใจต่อมา

10. สร้างค่านิยมในเรื่องของความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเข้าใจและความเห็นใจผู้อื่น

ยัง (Young, 1972: 634) ได้อธิบายข้อได้เปรียบของการเรียนโดยการให้ทำงานเป็นกลุ่มไว้ว่า

1. ครูมีโอกาสนำพลังของนักเรียนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ทำให้ครูมีเวลามากขึ้นในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนแต่ละคน เพราะนักเรียนจะเป็นผู้อธิบายกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในกลุ่มของตน ในขณะที่ครูอธิบายปัญหาที่กลุ่มอื่นสงสัยและแก้ปัญหาไม่ได้

2. การทำงานของครูมีความคล่องตัวมากขึ้น เพราะเมื่อแบ่งกลุ่มนักเรียนแล้ว แทนที่ครูจะตอบปัญหานักเรียน 25-40 คนทั้งชั้น ก็จะกลายมาเป็นที่ครูตอบปัญหาของกลุ่มเพียง 4-5 คนเท่านั้น ปัญหาที่จะมาถึงครูหรือที่ครูอธิบายให้ฟัง มักจะเป็นปัญหาที่กลุ่มช่วยกันตอบแล้วไม่ได้เท่านั้น

3. บรรยากาศของการเรียนมีความเป็นกันเองมากขึ้น นักเรียนจะรู้สึกสบายใจและไม่เคร่งเครียดเมื่อทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

4. ช่วยแก้ปัญหามากกว่าแสดงออกของนักเรียนบางคน เพราะการทำงานร่วมกันจะทำให้ทุกคนรู้สึกว่าตนมีความสำคัญต่อกลุ่มเท่ากัน ความเชื่อมั่นในตนเองจะถูกกระตุ้นให้เพิ่มมากขึ้น ความเชื่อมั่นในตนเองนี้เริ่มขึ้นภายในกลุ่มก่อน เพราะนักเรียนส่วนใหญ่จะมีความประหม่าน้อยหรือไม่มีเลยเมื่อเสนอปัญหาข้อข้องใจของเขาต่อกลุ่ม แต่จะเกิดความประหม่าเมื่อเสนอปัญหาหรือข้อข้องใจต่อนักเรียนทั้งชั้น

5. การเรียนเป็นกลุ่มจะช่วยลดปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวินัยของนักเรียน

6. การเรียนเป็นกลุ่มจะเสริมสร้างความสามัคคี การรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตน

7. ฝึกให้นักเรียนเป็นผู้ที่กว้างขวางในการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่างๆ

8. ฝึกให้นักเรียนรู้จักเสนอแนะ และการซักถาม ตลอดจนส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียนด้วย

ดัน (Dunn, 1972: 154) ได้กล่าวถึงผลของการทำงานเป็นกลุ่ม ทำให้ นักเรียนมีความสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้นักเรียนไม่มีความรู้สึกโดดเดี่ยว การทำงานร่วมกันจะทำให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ส่งผลให้นักเรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน

สติกชี ดาเมียร์นี (Sticchi-Damiani, 1981: 243) มีความเห็นว่าการที่นักเรียนมีโอกาสให้ความร่วมมือกันในกลุ่ม จะทำให้สมาชิกภายในกลุ่มเกิดความเป็นเจ้าของกลุ่ม ร่วมกันสนใจเพื่อนร่วมกลุ่มและช่วยกันทำกิจกรรมตามที่กำหนดให้มากยิ่งขึ้น ที่สำคัญนักเรียนจะมีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมร่วมกันภายในกลุ่มของตนเองเพื่อให้ผลงานของตนเองดีกว่าผลงานของกลุ่มอื่นๆ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะมีประโยชน์กับผู้เรียน คือ ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมอภิปราย ร่วมแก้ปัญหา ทำให้เกิดบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในอนาคต

1.4.4 ทฤษฎีการทำงานเป็นกลุ่ม

ทฤษฎีการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นเรื่องที่นักจิตวิทยาพยายามศึกษาคิดค้นหา หลักวิธีในการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในงาน และสมาชิกในกลุ่มเกิด

ความรู้สึกพึงพอใจที่ได้ร่วมกิจกรรม ตลอดจนมองหาวิธีสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงานเป็นอย่างดี มีผู้เสนอแนะทฤษฎีการทำงานเป็นกลุ่มไว้หลายทฤษฎีดังนี้

1) ทฤษฎีการทำงานร่วมกัน

โฮแมนส์ (Homans อ้างถึงใน ปียะฉัตร ขาวแก้ว 2542: 49) ได้อธิบายหลักสำคัญของทฤษฎีการทำงานร่วมกันไว้ว่า การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มนั้นต้องประกอบไปด้วยหลักการพื้นฐานสำคัญพื้นฐาน 3 ประการ คือ

1. กิจกรรม
2. การทำงานร่วมกัน
3. ความรู้สึก

องค์ประกอบทั้งสามประการนี้จะเกี่ยวโยงกันโดยตรงกล่าวคือ ถ้าหากบุคคลได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากเท่าไร การทำงานร่วมกัน และความรู้สึกของพวกเขาก็จะมีมากขึ้น บุคคลต่างๆภายในกลุ่มเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ไม่เพียงแต่อยู่ใกล้ชิดกันเท่านั้นพวกเขาต้องตัดสินใจ ติดต่อสื่อสาร สนับสนุนประสานงาน และประสบผลสำเร็จในเป้าหมายเดียวกัน ด้วยสมาชิกภายในกลุ่มหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกันกับลักษณะดังกล่าวจะมีแนวโน้มร่วมกันเป็นพลังที่สูงมาก

ทฤษฎีนี้สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยการทำงานร่วมกัน และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจะเป็นพลังนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

2) ทฤษฎีตาข่ายการปฏิบัติงาน

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542: 46-47 อ้างถึงใน อ้อมใจ นั้ววิระกุล, 2546: 33) ได้กล่าวถึงผู้พัฒนาทฤษฎีนี้คือ เบลค(Blake) และมูทอน(Mouton) ได้พัฒนาทฤษฎีตาข่ายการปฏิบัติงาน โดยมีความเห็นว่าการทำงานเป็นทีมนั้น ต้องมุ่งให้ได้ทั้งผลงานและความร่วมมือของสมาชิกในทีมงาน หลักการสำคัญของทฤษฎีนี้เชื่อว่า คนเราต้องทำงานให้ได้ผลงาน และต้องการมีส่วนร่วมในงานที่เขารับผิดชอบ ซึ่งการที่จะทำให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมนั้นต้องสร้างบรรยากาศของการยอมรับเพื่อสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ และเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นในการทำงานร่วมกัน เพราะทฤษฎีนี้เชื่อมั่นว่าผลงานที่เกิดขึ้นย่อมมาจากบูรณาการ(Integration) ซึ่งหมายถึง การผสมผสานความต้องการขององค์กรและสมาชิกเข้าด้วยกัน แนวคิดที่สำคัญของทฤษฎีนี้คือ

(1) ลักษณะของกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย

ก. กลุ่มแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยสมาชิก ซึ่งมีบุคลิกภาพเป็นลักษณะเฉพาะตัว ได้แก่ สติปัญญา ทักษะสติ และบุคลิกภาพ เป็นต้น

ข. กลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะเฉพาะกลุ่ม หรือความสามารถเฉพาะที่ได้รับจากคุณลักษณะเฉพาะตัวของสมาชิกที่รวมเป็นกลุ่ม ซึ่งส่งผลให้แต่ละกลุ่มมีลักษณะแตกต่างกันออกไป บุคลิกภาพของกลุ่มพิจารณาได้จากความสามารถของกลุ่มที่แสดงออก พฤติกรรมโดยรวมของสมาชิกตลอดถึงการตัดสินใจ และการแสดงออกของสมาชิก

ค. กลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะโครงสร้างภายในโดยเฉพาะซึ่งหมายถึง แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก หรือลักษณะการรวมกลุ่มของสมาชิก เช่น การแสดงบทบาท ตำแหน่งหน้าที่ และการสื่อสารระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เป็นต้น

(2) พลัง หรือ การเปลี่ยนแปลงบุคลิกลักษณะของกลุ่ม หมายถึงการแสดงผลพฤติกรรมหรือความร่วมมือของสมาชิกเพื่อจุดมุ่งหมายของกลุ่ม พฤติกรรมของสมาชิกมีลักษณะ 2 ประการ คือ

ก. ลักษณะที่ทำให้กลุ่มรวมกันได้ หมายถึง ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของสมาชิก ซึ่งความสัมพันธ์จะดำเนินไปอย่างราบรื่น เกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ ซึ่งทำให้การรวมกลุ่มมีความเหนียวแน่นมั่นคง

ข. ลักษณะที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ หมายถึง กิจกรรมของสมาชิกที่กระทำเพื่อให้กลุ่มบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

การทำงานร่วมกันของแต่ละทีมต้องมุ่งให้ได้ทั้งผลงานและความร่วมมือของสมาชิกในทีมที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันและได้แสดงความคิดเห็น เป็นการสนับสนุนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นำมาซึ่งความสำเร็จของทีม

3) ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม

ทิสนา แจมมณี(2545: 8-9) ได้กล่าวถึงทฤษฎีนี้ได้รับการพัฒนาขึ้นมาโดย สตอกคิลล์(Stogdill) โดยได้รวบรวมองค์ประกอบต่างๆที่จำเป็นสำหรับการทำงานร่วมกัน แล้วสร้างทฤษฎีขึ้นเรียกว่า ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม โดยอธิบายว่าองค์ประกอบสำคัญของการทำงานเป็นทีมมี 3 ประการ คือ

1. การลงทุนของสมาชิก เมื่อบุคคลมารวมกลุ่มกันต่างคนต่างจะแสดงออกและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งคาดหวังการตอบสนองตามความคิดเห็นและความเข้าใจของตน ซึ่งการกระทำต่างๆของสมาชิกกลุ่มถือเป็นการลงทุนของสมาชิก

2. โครงสร้างและผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม

2.1 โครงสร้างอย่างเป็นทางการ คือสิ่งที่คาดหวังจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก เช่น การกำหนดตำแหน่งให้สมาชิกแต่ละคนให้มีฐานะและหน้าที่ตามที่

ควรจะเป็น เพื่อให้สมาชิกกระทำและตอบสนองตามที่คาดหวังไว้และทำให้ผลของการทำงานเป็นจริงขึ้นมาได้

2.2 โครงสร้างเกี่ยวกับบทบาทของสมาชิก คือ โครงสร้างของที่เชื่อว่าจะมีอยู่ในตัวของสมาชิกแต่ละคน สมาชิกแต่ละคนจะมีอิสระที่จะแสดงบทบาทของตนได้อย่างเต็มที่ บทบาทที่กล่าวถึงได้แก่ ความรับผิดชอบ และอำนาจในการทำตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

2.3 ผลงานของกลุ่ม หรือสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม หมายถึงผลที่ได้จากการลงทุนของสมาชิกซึ่งได้แก่การแสดงออก การปฏิสัมพันธ์ และการคาดหวังผลโดยผ่านการแสดงออกตามโครงสร้าง และการกระทำของกลุ่มผลที่ได้รับมี 3 ประการคือ

ก. ผลของการทำงาน ซึ่งเกิดจากความคาดหวังหรืออุดมมุ่งหมาย และการกระทำเพื่อให้บรรลุอุดมมุ่งหมาย

ข. ขวัญกำลังใจของกลุ่ม หากกลุ่มมีโครงสร้างและกระบวนการที่ดี ขวัญกำลังใจของกลุ่มจะมีมากขึ้น

ค. ความสามัคคี หรือการยึดเหนี่ยวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นผลที่เกิดจากความพอใจของสมาชิกกลุ่มในการทำงานร่วมกัน

ผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวเป็นผลที่เกิดจากการลงทุนของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ซึ่งหมายถึงการแสดงออกของสมาชิกแต่ละคน การปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก ความรับผิดชอบของสมาชิก การใช้อำนาจของผู้นำ บทบาทหน้าที่ของสมาชิก ทั้งที่เป็นทางการและที่เป็นบทบาทเฉพาะตน การคิดและการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น ดังนั้นการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันเป็นทีมจึงเป็นการแสดงบทบาทหน้าที่ร่วมกันก่อให้เกิดเป็นผลงานกลุ่มนั่นเอง

4) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนพฤติกรรมกลุ่ม

ทฤษฎีนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและกระบวนการกลุ่ม ซึ่งจะก่อให้เกิดผลจากการรวมกลุ่ม แนวคิดทฤษฎีจะเป็นพื้นฐานของการทำหน้าที่ในกลุ่มได้เป็นอย่างดี แนวคิดที่สำคัญของทฤษฎีมี 3 ประการ (Lugt, 1970 อ้างถึงใน กาญจนา ไชยพันธุ์, 2549: 31) คือ

(1) ในการรวมกลุ่มทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ซึ่งเกิดจากการที่สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในรูปแบบต่างๆ เช่น การสื่อสาร หรือการแสดงพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งแสดงต่ออีกคนหนึ่ง และจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้นด้วย เช่น การแสดงพฤติกรรม การกระทำหรือคำพูด

สรุปแนวคิดของทฤษฎีในประการแรกในการรวมกลุ่ม คือ

- ก. สมาชิกมีความสัมพันธ์กัน
- ข. สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน
- ค. การแสดงปฏิสัมพันธ์ คือ การแสดงพฤติกรรมในรูปแบบต่างๆ

ของสมาชิก

ง. พฤติกรรมที่แสดงออกภายในกลุ่มจะเป็นพฤติกรรมที่เลือกสรรแล้ว

(2) การแลกเปลี่ยนพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก จะ

ก่อให้เกิดผลของกลุ่มขึ้น จึงเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก ซึ่งประกอบด้วยรางวัลจากการมีปฏิสัมพันธ์ เช่น ความสบายใจ ความสนุกสนาน ความอึดอ้อมใจ ความพอใจ และเห็นคุณค่าของการพยายามกระทำพฤติกรรมนั้นให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ

5) ทฤษฎีสังคมมิติ

กาญจนา ไชยพันธุ์(2549: 31)ได้กล่าวถึงทฤษฎีนี้ว่า Moreno คือผู้ก่อตั้งทฤษฎี ดังนี้

5.1 การกระทำและจริยธรรมหรือขอบเขตของการกระทำของกลุ่มจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ คือ การแสดงบทบาทจำลองหรือสังคมมิติ

6) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์นี้ Sigmund Freud (1993 อ้างถึงใน กาญจนา ไชยพันธุ์, 2549: 32) มีแนวความคิดสำคัญของทฤษฎี คือ

6.1 กระบวนการทางแรงจูงใจ คือ เมื่อบุคคลมาอยู่ร่วมกันจะต้องอาศัยแรงจูงใจเป็นรางวัลหรือผลจากการทำงานในกลุ่ม

6.2 การรวมกลุ่ม บุคคลจะมีโอกาสแสดงตนอย่างเปิดเผยหรือพยายามป้องกันปิดบังตนเอง โดยกลวิธีในการป้องกันตนหรือพยายามป้องกันปิดบังตนเอง โดยกลวิธีในการวิเคราะห์กลุ่มต่างๆ การใช้แนวคิดนี้ในการวิเคราะห์กลุ่ม โดยให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริง โดยใช้วิธีการบำบัด จะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น

1.5 การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิด

1.5.1 ความหมายของการคิด

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการคิด ดังนี้

ยุดา รัชย์ไทย (2542: 46) กล่าวว่า การคิดคือ กิจกรรมทางความคิดที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง เป็นการจัดเรียงข้อมูลที่ได้รับและทำการแปลความหมายข้อมูลข่าวสารในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 112) กล่าวว่า การคิดหมายถึง กิจกรรมทางความคิดที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง เราทราบว่าเรากำลังคิดเพื่อวัตถุประสงค์อะไรบางอย่าง และสามารถควบคุมให้คิดจนบรรลุเป้าหมายได้

ชาติ แจ่มนุช (2547: 26) กล่าวว่า การคิด เป็นกิจกรรมทางจิตอย่างหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการ อันแบ่งแยกออกจากกันมิได้ ได้แก่ ความรู้สึก ความจำ และจินตนาการ การคิดหมายถึง กระบวนการทำงานของสมองโดยใช้ประสบการณ์มาสัมผัสกับสิ่งเร้าและข้อมูลหรือสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ปัญหา แสวงหาคำตอบตัดสินใจหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และเป็นพฤติกรรมที่เกิดในสมองเป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า การที่จะรู้ว่ามนุษย์คิดอะไร คิดอย่างไร จะสังเกตจากพฤติกรรมที่แสดงออกหรือคำพูดที่พูดออกมา

สุวิทย์ มูลคำ (2547: 3) กล่าวว่า การคิดหมายถึง การค้นหาความหมาย ผู้ที่คิดคือผู้ที่กำลังค้นหาความหมายของอะไรบางอย่าง นั่นคือกำลังใช้สติปัญญาของตนทำความเข้าใจกับการนำความรู้ใหม่ที่ได้รวมเข้ากับความรู้เดิม หรือประสบการณ์ที่มีอยู่ เพื่อหาคำตอบว่าคืออะไร หรือกล่าวอีกแบบหนึ่งว่า เป็นการเอาข้อมูลเก่าที่ระลึกได้ เพื่อสร้างเป็นความคิดอ่าน เหตุผลหรือข้อตัดสินใจ

จากความหมายของการคิดสามารถสรุปได้ว่า การคิด เป็นกระบวนการทางสมองในการค้นหาความหมายหรือแก้ปัญหาบางอย่าง โดยใช้ความรู้ใหม่ที่ได้รวมกับประสบการณ์เดิม เพื่อแสวงหาคำตอบที่ตนต้องการ ดังนั้นผู้สอนจึงต้องพยายามพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิด โดยใช้พลังทางสมองของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถที่จะแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของตนเองได้

1.5.2 กระบวนการการคิด

ฉันท ชาติทอง (2554: 32-36) กล่าวว่า กระบวนการคิดเป็นกระบวนการทางสมองในการจัดกระทำกับข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่รับเข้ามาทางประสาทสัมผัสต่างๆ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. กระบวนการคิดที่ใช้ในการรับและส่งข้อมูล/สิ่งเร้า

กระบวนการนี้มักเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับทักษะการสื่อสารซึ่งโดยทั่วไปถือว่าเป็นทักษะการคิดพื้นฐานที่มีทั้งทักษะการรับข้อมูลเข้าและการส่งออกข้อมูล เช่น ทักษะการรับรู้ ทักษะการฟัง ทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน ทักษะการแสดงออก ทักษะการพูด ทักษะการบรรยาย ทักษะการอธิบาย ทักษะการขยายความ ทักษะการทำความเข้าใจ เป็นต้น

2. กระบวนการคิดที่เป็นทักษะการจัดกระทำกับข้อมูล

โดยทั่วไปกระบวนการนี้มี 5 กลุ่ม คือ

2.1 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับทักษะการคิดที่เป็นแกนสำคัญ หมายถึง ทักษะที่เป็นหลัก ใช้เป็นฐานในการคิดต่างๆไป มีลักษณะไม่ซับซ้อนมาก เช่น ทักษะการสังเกต ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการรวบรวมข้อมูล ทักษะการสรุปความ เป็นต้น

2.2 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับทักษะการคิดระดับสูง หมายถึง ทักษะการคิดที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น ทักษะการนิยาม ทักษะการตั้งสมมติฐาน ทักษะการวิเคราะห์ ทักษะการประยุกต์ เป็นต้น

2.3 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการคิด หมายถึง ทักษะการคิดที่มีลักษณะความเป็นนามธรรม จำเป็นต้องอาศัยการตีความ การจำกัดขอบเขต และการนิยามให้เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น เช่น การคิดกว้าง การคิดลึกซึ้ง การคิดไกล (มีวิสัยทัศน์) เป็นต้น

2.4 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการคิดเป็นกระบวนการหรือเป็นขั้นตอนการคิดที่เป็นลำดับต่อเนื่อง ที่จำเป็นต้องดำเนินการให้ครบขั้นตอน เพื่อให้สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายเฉพาะใดๆ ได้ดี ซึ่งมักเรียกกันทั่วไปว่า "กระบวนการคิด" เช่น กระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระบวนการคิดแก้ปัญหา กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นต้น

2.5 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและประเมินความรู้คิดของตนเอง เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยความตระหนักรู้ ซึ่งหมายถึง การที่บุคคลตระหนักรู้ถึงความคิดของตนเองในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง และดำเนินการวางแผนควบคุมกำกับและตรวจสอบตนเอง และประเมินตนเอง เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และการกระทำของตนเองให้เป็นไปตามเป้าหมาย โดยอาศัยความรู้ที่ตนสั่งสมไว้ในกรอบการรู้คิดของตน

2.6 การวัดและประเมินการคิด

การวัดและประเมินความสามารถในการคิด แสดงออกได้หลายทาง

ดังนี้

2.6.1 แสดงออกทางผลของการคิด

ผลการคิด คือ เนื้อหาสาระที่ได้ผ่านการคิดมาแล้ว โดยทั่วไปแล้วหากมีกระบวนการคิดที่ดี ผลของการคิดก็ควรจะมีคุณภาพที่ดีด้วย ซึ่งผลของการคิดนี้ แสดงออกทั้งด้านความคิด ผลงาน และการกระทำของผู้คิด เครื่องมือที่ใช้วัดผลสัมฤทธิ์ของการคิดจึงมีหลายลักษณะ เช่น แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติต่างๆ ส่วนการประเมินก็ต้องอาศัยเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นในการตัดสินผล

2.6.2 แสดงออกทางกระบวนการของการคิด

การดำเนินการคิดต้องอาศัยกระบวนการคิด ทั้งในลักษณะที่เป็นทักษะการคิดพื้นฐาน ทักษะการคิดที่เป็นแกน ทักษะการคิดขั้นสูง และกระบวนการควบคุมและประเมินการรู้จักของตน การใช้ความคิดก็คือ การใช้กระบวนการคิดต่างๆเหล่านั้น ดังนั้น ผลโดยตรงที่ควรจะต้องเกิดขึ้นกับผู้คิดที่ใช้กระบวนการคิดดังกล่าวก็คือ ทักษะการคิดในลักษณะต่างๆ ผู้คิดย่อมมีความชำนาญหรือทักษะในการคิดเพิ่มขึ้น สำหรับการวัดทักษะการคิดนั้น โดยทั่วไปมีการจำแนกประเภทของการวัดเป็นสามแนวทาง คือ การวัดโดยใช้แบบทดสอบ การวัดจากการปฏิบัติจริง และการวัดคุณลักษณะส่วนบุคคล

1.5.3 รูปแบบของการคิด

สุคนธ์ ลินธพานนท์ และคณะ (2555) ได้อธิบายรูปแบบการคิด ดังนี้

1) การคิดวิเคราะห์ เป็นการคิดที่สามารถจำแนกแยกแยะข้อมูลหรือวัตถุสิ่งของต่างๆหรือเรื่องราว เหตุการณ์ออกเป็นส่วนย่อยตามหลักการหรือเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อค้นหาความจริง หรือความสำคัญที่แฝงอยู่หรือปรากฏอยู่จนได้ความคิดที่จะนำไปสู่ข้อสรุปและการนำไปประยุกต์ใช้

ขั้นตอนการคิดวิเคราะห์ ได้แก่

- (1) กำหนดสิ่งสำเร็จรูปสิ่งหนึ่งหรือเหตุการณ์ หรือเรื่องราวเป็นตัวตั้งเรื่อง
- (2) กำหนดคำถามหรือปัญหาเพื่อค้นหาความจริง
- (3) พินิจวิเคราะห์แยกแยะกระจายสิ่งที่กำหนดให้ออกเป็นส่วนย่อย
- (4) สรุปเป็นคำถาม หรือตอบปัญหานั้นๆ

2) การคิดสังเคราะห์ เป็นการคิดที่สามารถหลอมรวมสิ่งต่างๆ ตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน เพื่อให้ได้สิ่งใหม่ที่มีคุณลักษณะแตกต่างไปจากส่วนประกอบย่อยๆ ของเดิม

การคิดสังเคราะห์มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

2.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของการสังเคราะห์

2.2 เลือกประเด็นหรือขอบเขตของข้อมูลที่ต้องการนำมาสังเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

2.3 รวบรวมข้อมูลที่เลือกไว้นำมาสังเคราะห์สร้างสิ่งใหม่ตามวัตถุประสงค์

3) ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่แสดงความคิดหลายทิศทาง หลายแง่หลายมุม คิดได้กว้างไกล โดยในประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความคิดใหม่ อันนำไปสู่การประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่างๆที่แปลกใหม่ ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม ความคล่องในการคิด ความยืดหยุ่นในการคิด และความละเอียดลออ

4) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการคิดที่ใช้เหตุผลโดยมีการศึกษาข้อเท็จจริง หลักฐาน และข้อมูลต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจ แล้วนำมาพิจารณาวิเคราะห์อย่างสมเหตุสมผล ก่อนตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ ผู้ที่มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ จะเป็นผู้ที่มีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ไม่ยึดถือความคิดเห็นของตนเอง ก่อนจะตัดสินใจในเรื่องใดก็จะต้องมีข้อมูลหลักฐานเพียงพอและสามารถเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเองให้เข้ากับผู้อื่นได้ ถ้าผู้นั้นมีเหตุผลที่เหมาะสมถูกต้องกว่า เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นในการค้นหาข้อมูลและความรู้ กล่าวได้ว่าผู้ที่มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณจะเป็นผู้มีเหตุผล

กระบวนการการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีขั้นตอนดังนี้

1. การทำความเข้าใจกับปัญหา/ประเด็นปัญหา/สถานการณ์ที่พบ
2. รวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการนำมาเป็นแนวทางการแก้ปัญหา
3. การวิเคราะห์ข้อมูล พิจารณาข้อมูล เพื่อหาทางเลือกหรือคำตอบที่ถูกต้อง อย่างรอบคอบ ประเมินทางเลือกหลายๆ ทาง
4. การสรุป เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ
- 5) การคิดแก้ปัญหา หมายถึง การนำประสบการณ์เดิมที่เกิดจากการเรียนรู้มาเป็นพื้นฐานการแก้ปัญหาในสถานการณ์หรือปัญหาใหม่ โดยมีขั้นตอนหรือกระบวนการในการแก้ปัญหาให้บรรลุเป้าหมายหรือเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนของการคิดแก้ปัญหา ประกอบด้วย

- 5.1 ระบุปัญหา/กำหนดปัญหา
- 5.2 ระบุสาเหตุของปัญหา
- 5.3 การเสนอแนวทาง/วิธีการแก้ปัญหา

5.4 ตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้จากแก้ปัญหา

ฉันท ชาติทอง (2554: 41-76) ได้อธิบายถึงรูปแบบของการคิด ดังนี้

1) การคิดเปรียบเทียบ เป็นความสามารถในการพิจารณาความเหมือน ความต่างเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตอบสนองเป้าหมายที่ต้องการ

2) การคิดวิพากษ์ หมายถึง ความตั้งใจที่จะพิจารณาตัดสินเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการไม่เห็นคล้อยตามข้อเสนออย่างง่าย ๆ แต่ตั้งคำถามท้าทาย หรือโต้แย้งสมมติฐาน และข้อสมมุติที่อยู่เบื้องหลัง และพยายามเปิดแนวทางการคิด ออกกลุ่มทางต่างๆที่แตกต่างจาก ข้อเสนอ นั้น เพื่อให้สามารถได้คำตอบที่สมเหตุสมผลมากกว่าข้อเสนอเดิม

ขั้นตอนการคิดวิพากษ์ มีดังนี้

2.1 ระบุปัญหา

2.2 วิเคราะห์

2.3 สรุปและประเมินผล

3) การคิดเชิงมโนทัศน์ เป็นความสามารถในการประสานข้อมูลที่มีอยู่เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยพิจารณาโครงสร้าง ลักษณะร่วม สร้างกรอบความคิด จัดหมวดหมู่หลัก/ย่อย เป็นการประสานข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่ แล้วนำมาสร้างเป็นความคิดรวบยอดหรือกรอบความคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้น

4) การคิดเชิงกลยุทธ์ หมายถึง ความสามารถในการหาวิธีการหรือทางเลือกที่ดีที่สุด ท่ามกลางสถานการณ์ที่มีอุปสรรคและความไม่แน่นอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ด้วยวิธีการ แผนการที่คิดอย่างรอบคอบ มีลักษณะเป็นขั้นตอน ชัดหยุ่น พลิกแพลงไปตามสถานการณ์ หลบหลีกอุปสรรค เอาชนะคู่แข่งขั้นบรรลุเป้าหมายที่สำคัญ

5) การคิดเชิงอนาคต เป็นความสามารถในการคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้หลักคิด เครื่องมือ การคาดการณ์ที่เหมาะสม เป็นความเชื่อมั่นว่ามีหลายเรื่องที่สามารถกำหนดอนาคตได้ ก่อนทำอะไร ต้องคิดถึงผลที่จะเกิดตามมา(คิดก่อนทำ) อย่าเพียงแค่วิเคราะห์จากอดีตเท่านั้น ถ้าทำทนายต่อภาพในอนาคตที่ไม่แน่นอน โดยการฝึกคิดและวางแผนอนาคตให้ทันสมัย

1.5.4 หลักการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการคิด

ทศนา เขมมณี (2553: 142 -143) ได้เสนอหลักการ นิยาม และตัวบ่งชี้การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการคิด ดังนี้

หลักการ

กระบวนการคิดเป็นกระบวนการทางสติปัญญา ซึ่งอาศัยสิ่งเร้าและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การฝึกทักษะการคิด การใช้ลักษณะการคิดแบบต่างๆ รวมทั้งกระบวนการคิดที่หลากหลายจะช่วยให้การคิดอย่างตั้งใจและอย่างมีเป้าหมายของผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นิยาม

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการคิด คือ การดำเนินการเรียนการสอนโดยผู้สอนใช้รูปแบบ วิธีการ และเทคนิคการสอนต่างๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดขยายต่อเนืองจากความคิดเดิมที่มีอยู่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เกิดความคิดที่มีความละเอียดกว้างขวาง ลึกซึ้ง ถูกต้องมีเหตุผล และน่าเชื่อถือมากขึ้นกว่าเดิม

ตัวบ่งชี้

- 1) ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน
- 2) ผู้สอนมีการใช้รูปแบบ วิธีการ หรือเทคนิคการสอนต่างๆ ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดขยายจากความคิดเดิมที่มีอยู่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง คือ
  - 2.1 ความคิดมีความหลากหลายมากขึ้น
  - 2.2 ความคิดมีความละเอียดขึ้น
  - 2.3 ความคิดมีความรอบคอบขึ้น
  - 2.4 ความคิดมีความกว้างขวางขึ้น
  - 2.5 ความคิดมีความลึกซึ้งขึ้น เล็งเห็นการณ์ไกลมากขึ้น
  - 2.6 ความคิดมีเหตุผล/ความถูกต้อง/น่าเชื่อถือมากขึ้น
- 3) ผู้สอนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดและกระบวนการคิดต่างๆ ตามความเหมาะสมกับพื้นฐานของผู้เรียน ได้แก่
  - 3.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น การจำ การระลึกได้ การบรรยาย การอ่าน การเขียน เป็นต้น
  - 3.2 ทักษะการคิดที่เป็นแกนสำคัญ เช่น ทักษะการสังเกต การตั้งคำถาม การจำแนก การจัดหมวดหมู่ การเปรียบเทียบ การเชื่อมโยง(ความรู้-ประสบการณ์) การใช้เหตุผล(เชิงนิรนัย-อุปนัย) การขยายความ การตีความ การสรุป เป็นต้น
  - 3.3 ทักษะการคิดขั้นสูง เช่น ทักษะการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประยุกต์ใช้ การคาดคะเน(ตั้งสมมติฐาน) การรวบรวมข้อมูล การพิสูจน์ ทดสอบ การคิดริเริ่ม การจินตนาการ การประเมิน การจัดโครงสร้าง การปรับโครงสร้าง การสร้างใหม่ เป็นต้น

3.4 ทักษะการคิดโดยแยกคาย(โยนิโสมนสิการ) ตามหลักพุทธธรรม ได้แก่ การคิดสืบสาวเหตุปัจจัย คิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ คิดแบบสามัญลักษณ์ คิดแบบ อริยสังข์/ คิดแบบแก้ปัญหา คิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ คิดแบบคุณโทษและทางออก คิดแบบ คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม คิดแบบเร้าคุณธรรม คิดแบบอยู่กับปัจจุบัน และคิดแบบวิภาษวาท

3.5 กระบวนการคิดแบบต่างๆ เช่น กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ กระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการไตร่ตรอง และการคิดตาม กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

4) ผู้สอนมีการให้โอกาสและเวลาแก่ผู้เรียน ในการใช้ความคิดและแสดง ความคิด

5) ผู้สอนและผู้เรียน หรือผู้เรียนและผู้เรียนมีการอภิปรายโต้ตอบกัน เกี่ยวกับความคิดที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนการสอน

6) ผู้สอนและผู้เรียนมีการร่วมกันสรุปประเด็นที่ได้จากกระบวนการคิดที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอน

7) ผู้สอนมีการวัดและประเมินผลการเรียนทั้งทางด้านเนื้อหาสาระและ กระบวนการคิด

1.5.5 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนในด้าน กระบวนการคิด

ทิสนา แจมมณี (2553: 248 -255) ได้เสนอรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้น การพัฒนาผู้เรียนในด้านกระบวนการคิด 4 รูปแบบ ดังนี้

1) รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็น กลุ่ม (Group Investigation Instruction Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

จอยส์ (Joyce) และวิล (Weil) เป็นผู้พัฒนารูปแบบนี้จากแนวคิดหลัก ของเธเลน (Thelen) 2 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับการสืบเสาะแสวงหาความรู้ (inquiry) และ แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ (Knowledge) เธเลนได้อธิบายว่า สิ่งสำคัญที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิด ความรู้ลึกหรือความต้องการที่จะสืบค้นหรือเสาะแสวงหาความรู้ก็คือตัวปัญหา แต่ปัญหานั้น จะต้องมึลักษณะที่มีความหมายต่อผู้เรียนและท้าทายเพียงพอที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะ แสวงหาคำตอบ นอกจากนั้นปัญหาที่มีลักษณะชวนให้งุนงงสงสัยหรือก่อให้เกิดความขัดแย้งทาง ความคิด ยิงจะทำให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะเสาะแสวงหาความรู้หรือคำตอบมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมนุษย์อาศัยอยู่ในสังคม ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม เพื่อสนองความต้องการของ

คนทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม ความขัดแย้งทางความคิดที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือในกลุ่ม จึงเป็นสิ่งที่บุคคลต้องพยายามหาหนทางขจัดแก้ไขหรือจัดการทำความเข้าใจให้เป็นที่น่าพอใจหรือยอมรับทั้งของตนเองและผู้เกี่ยวข้อง ส่วนในเรื่องความรู้ นั้น เชเลนมี ความเห็นว่า ความรู้เป็นเป้าหมายของกระบวนการสืบสอบทั้งหลาย ความรู้เป็นสิ่งที่ได้จากการนำประสบการณ์หรือความรู้เดิมมาใช้ในประสบการณ์ใหม่ ดังนั้น ความรู้จึงเป็นสิ่งที่ค้นพบผ่านทางกระบวนการสืบสอบโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

รูปแบบนี้มุ่งพัฒนารูปแบบในการสืบสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจโดยอาศัยกลุ่มซึ่งเป็นเครื่องมือทางสังคมช่วยกระตุ้นความสนใจหรือความอยากรู้ และช่วยดำเนินงานการแสวงหาความรู้หรือคำตอบที่ต้องการ

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ

ขั้นที่ 1 ให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาหรือสถานการณ์ที่ชวนให้งุนงงสงสัย

ปัญหาหรือสถานการณ์ที่ใช้ในการกระตุ้นความสนใจและความต้องการในการสืบสอบและแสวงหาความรู้ต่อไปนั้นควรเป็นปัญหาหรือสถานการณ์ที่เหมาะสมกับวัยความสามารถและความสนใจของผู้เรียนและจะต้องมีลักษณะที่ชวนให้งุนงงสงสัย เพื่อท้าทายความคิดและความใฝ่รู้ของผู้เรียน

ขั้นที่ 2 ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาหรือสถานการณ์นั้น

ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง และพยายามกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้ง หรือความแตกต่างทางความคิดขึ้น เพื่อท้าทายให้ผู้เรียนพยายามหาทางเสาะแสวงหาข้อมูลหรือวิธีการพิสูจน์ทดสอบความคิดของตน เมื่อมีความแตกต่างทางความคิดเกิดขึ้น ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนที่มีความคิดเห็นเดียวกันรวมกลุ่มกัน หรืออาจรวมกลุ่มโดยให้แต่ละกลุ่มมีสมาชิกที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันก็ได้

ขั้นที่ 3 ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนในการแสวงหาความรู้

เมื่อกลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างกันแล้ว สมาชิกแต่ละกลุ่มช่วยกันวางแผนว่า จะแสวงหาข้อมูลอะไร กลุ่มจะพิสูจน์อะไร จะตั้งสมมติฐานอะไร กลุ่มจำเป็นต้องมีข้อมูลอะไร และจะไปแสวงหาที่ไหน หรือจะได้ข้อมูลนั้นมาอย่างไร จะต้องใช้เครื่องมืออะไรบ้าง เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว จะวิเคราะห์อย่างไร และจะสรุปผลอย่างไร ใครจะช่วยทำอะไร จะใช้เวลาเท่าไร ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะการสืบสอบ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และทักษะกระบวนการกลุ่ม ผู้สอนทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการทำงานให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวางแผน แหล่งความรู้ และการทำงานร่วมกัน

ขั้นที่ 4 ให้ผู้เรียนดำเนินการแสวงหาความรู้

ผู้เรียนดำเนินการแสวงหาความรู้ตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ ผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำ และติดตามการทำงานของนักเรียน

ขั้นที่ 5 ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลข้อมูล นำเสนอและอภิปรายผล

เมื่อกลุ่มรวบรวมข้อมูลได้มาแล้ว กลุ่มทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล ผู้สอนช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล ต่อจากนั้นจึงให้แต่ละกลุ่มนำเสนอ อภิปรายผลร่วมกันทั้งชั้น และประเมินผลทั้งทางด้านผลงานและกระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับ

ขั้นที่ 6 ให้ผู้เรียนกำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการสืบเสาะหาคำตอบ

ต่อไป

การสืบสอบและแสวงหาความรู้ของกลุ่มตามขั้นตอนข้างต้นช่วยให้กลุ่มได้รับความรู้ ความเข้าใจ และคำตอบในเรื่องที่ศึกษา และอาจพบประเด็นที่เป็นปัญหาชวนให้ งุนงงสงสัยหรืออยากรู้ต่อไป ผู้เรียนสามารถเริ่มต้นวงจรการเรียนรู้ใหม่ ตั้งแต่ขั้นที่ 1 เป็นต้นไป การเรียนการสอนรูปแบบนี้ จึงอาจมีต่อเนื่องไปเรื่อยๆ ตามความสนใจของผู้เรียน

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ

ผู้เรียนจะสามารถสืบสอบและแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เกิดความใฝ่รู้และมีความมั่นใจในตนเองเพิ่มขึ้น และได้พัฒนาทักษะการสืบสอบ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และทักษะการทำงานกลุ่ม

2) รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดอุปนัย (*Inductive Thinking Instruction Model*)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

รูปแบบนี้ จอยซ์ (Joyce) และวิล (Weil) พัฒนาขึ้นโดยใช้แนวคิดของ ทาบอ (Taba) ซึ่งเชื่อว่าการคิดเป็นสิ่งที่สอนได้ การคิดเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และข้อมูล และกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนดังเช่นการคิดอุปนัย จะต้องเริ่มจากการสร้างความคิดรวบยอด หรือมโนทัศน์ก่อน แล้วจึงถึงขั้นการตีความข้อมูลและสรุป ต่อไปจึงนำข้อมูลหรือหลักการที่ได้ไปประยุกต์ใช้

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

รูปแบบนี้มุ่งพัฒนากระบวนการคิดอุปนัยของผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดดังกล่าวในการสร้างมโนทัศน์และประยุกต์ใช้มโนทัศน์ต่างๆ ได้

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ

ขั้นที่ 1 การสร้างมโนทัศน์ ประกอบด้วย การสร้างมโนทัศน์

ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อยคือ

1.1 ให้ผู้เรียนสังเกตสิ่งที่จะศึกษา และเขียนรายการสิ่งที่สังเกตเห็นหรือการใช้วิธีอื่นๆ เช่น ตั้งคำถามให้ผู้เรียนตอบ ในขั้นนี้ผู้เรียนได้รายการของสิ่งต่างๆ ที่ใช้หรือไม่ใช่ตัวแทนของมโนทัศน์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

1.2 จากรายการของสิ่งที่เป็นตัวแทนและไม่เป็นตัวแทนของมโนทัศน์นั้น ให้ผู้เรียนจัดหมวดหมู่ของสิ่งเหล่านั้น โดยกำหนดเกณฑ์ในการจัดกลุ่ม ซึ่งก็คือคุณสมบัติที่เหมือนกันของสิ่งเหล่านั้น ผู้เรียนจะจัดสิ่งที่มีคุณสมบัติเหมือนกันไว้เป็นกลุ่มเดียวกัน

1.3 ตั้งชื่อหมวดหมู่ที่จัดขึ้น ผู้เรียนจะต้องพิจารณาว่าอะไรเป็นหัวข้อใหญ่ อะไรเป็นหัวข้อย่อย และตั้งชื่อหัวข้อให้เหมาะสม

ขั้นที่ 2 การตีความและสรุปข้อมูล ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อยดังนี้

2.1 ระบุความสัมพันธ์ของข้อมูล ผู้เรียนศึกษาข้อมูลและตีความข้อมูล เพื่อให้เข้าใจข้อมูล และเห็นความสัมพันธ์ที่สำคัญๆ ของข้อมูล

2.2 สืบหาความสัมพันธ์ของข้อมูล ผู้เรียนศึกษาข้อมูลและความสัมพันธ์ของข้อมูลในลักษณะต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์ในลักษณะของเหตุและผล ความสัมพันธ์ของข้อมูลในหมวดนี้กับข้อมูลในหมวดอื่น จนสามารถอธิบายได้ว่าข้อมูลต่างๆ สัมพันธ์กันอย่างไรและด้วยเหตุผลใด

2.3 สรุปอ้างอิง เมื่อค้นพบความสัมพันธ์หรือหลักการแล้ว ให้ผู้เรียนสรุปอ้างอิงโดยโยงสิ่งที่ค้นพบไปสู่สถานการณ์อื่นๆ

ขั้นที่ 3 การประยุกต์ใช้ข้อสรุปหรือหลักการ

3.1 นำข้อสรุปมาใช้ในการทำนาย หรืออธิบายปรากฏการณ์อื่นๆ และฝึกตั้งสมมติ

3.2 อธิบายให้เหตุผลและข้อมูลสนับสนุนการทำนายและสมมติฐานของตน

3.3 พิสูจน์ ทดสอบ การทำนายและสมมติฐานของตน

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ

ผู้เรียนจะสามารถสร้างมโนทัศน์และประยุกต์ใช้มโนทัศน์นั้นด้วยกระบวนการคิดอุปนัย และผู้เรียนสามารถนำกระบวนการคิดดังกล่าวไปใช้ในการสร้างมโนทัศน์อื่นๆ ต่อไปได้

3) รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์ (Synectics

Instruction Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์นี้ เป็นรูปแบบที่ จอยส์ (Joyce) และวิล (Weil) พัฒนาขึ้นจากแนวคิดของกอร์ดอน (Gordon) ที่กล่าวว่าบุคคลทั่วไปมักยึดติดกับวิธีคิดแก้ปัญหาแบบเดิมๆของตน โดยไม่ค่อยคำนึงถึงความคิดเห็นของคนอื่น ทำให้ความคิดของตนคับแคบและไม่สร้างสรรค์ บุคคลจะเกิดความคิดเห็นที่สร้างสรรค์แตกต่างไปจากเดิมได้ หากมีโอกาสได้ลองคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ไม่เคยคิดมาก่อน หรือคิดโดยสมมติตนเองเป็นคนอื่น และถ้ายังให้บุคคลจากหลายกลุ่มประสบการณ์มาช่วยกันแก้ปัญหา ก็จะยิ่งได้วิธีการที่หลากหลายขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นกอร์ดอนจึงได้เสนอให้ผู้เรียนมีโอกาสคิดแก้ปัญหาด้วยแนวความคิดใหม่ๆที่ไม่เหมือนเดิม ไม่อยู่ในสภาพที่เป็นตัวเอง ให้ลองใช้ความคิดในฐานะที่เป็นคนอื่น หรือเป็นสิ่งอื่น สภาพการณ์เช่นนี้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดใหม่ๆ ขึ้นได้ กอร์ดอนเสนอวิธีคิดเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมยเพื่อใช้ในการกระตุ้นความคิดใหม่ๆ ไว้ 3 แบบ คือ การเปรียบเทียบแบบตรง การเปรียบเทียบบุคคลกับสิ่งของ และการเปรียบเทียบคำคู่ขัดแย้ง วิธีการนี้มีประโยชน์มากเป็นพิเศษสำหรับการเรียนรู้เกี่ยวกับการเขียนและการพูดอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการสร้างสรรค์งานทางศิลปะ

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

รูปแบบนี้มุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดแนวคิดที่ใหม่แตกต่างไปจากเดิม และสามารถนำความคิดใหม่นั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ ผู้สอนให้ผู้เรียนทำงานต่างๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนทำ เช่น ให้เขียน บรรยาย เล่า ทำ แสดง วาดภาพ สร้าง ปั้น เป็นต้น ผู้เรียนทำงานนั้นตามปกติที่เคยทำ เสร็จแล้ว ให้เก็บผลงานไว้ก่อน

ขั้นที่ 2 ขั้นการสร้างอุปมาแบบตรงหรือเปรียบเทียบแบบตรง ผู้สอนเสนอคำคู่ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง เช่น ลูกบอลกับมะนาว เหมือนหรือต่างกันอย่างไร คำคู่ที่ผู้สอนเลือกมาควรให้มีลักษณะที่สัมพันธ์กับเนื้อหาหรืองานที่ผู้เรียนทำ ในขั้นที่ 1 ผู้สอนเสนอคำคู่ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบหลายคู่ และจดคำตอบของผู้เรียนไว้บนกระดาน

ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้างอุปมาบุคคลหรือเปรียบเทียบบุคคลกับสิ่งของ ผู้สอนให้ผู้เรียนสมมติตัวเองเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และแสดงความรู้สึกออกมา เช่น ถ้าเปรียบเทียบผู้เรียนเป็นเครื่องซักผ้าจะรู้สึกอย่างไร ผู้สอนจดคำตอบของผู้เรียนไว้บนกระดาน

ขั้นที่ 4 ขั้นการสร้างคำคู่อุปมาคำคู่ขัดแย้ง ผู้สอนให้ผู้เรียนนำคำหรือวลีที่ได้จากการเปรียบเทียบในขั้นที่ 2 และ 3 มาประกอบกันเป็นคำใหม่ที่มีความหมายขัดแย้งกัน ในตนเอง เช่น ไฟเย็น น้ำผึ้งขม มัจจุราชสีผึ้งขม มัจจุราชสีน้ำผึ้ง เชื้อคนีมๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 5 ขั้นการอธิบายความหมายของคำคู่ขัดแย้ง ผู้สอนให้ผู้เรียนช่วยกันอธิบายความหมายของคำคู่ขัดแย้งที่ได้

ขั้นที่ 6 ขั้นการนำความคิดใหม่มาสร้างสรรค์งาน ผู้สอนให้ผู้เรียนนำงานที่ทำไว้เดิมในขั้นที่ 1 ออกมาทบทวนใหม่ และลองเลือกนำความคิดที่ได้มาใหม่จากกิจกรรมขั้นที่ 5 มาใช้ในงานของตน ทำให้งานของตนมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ

ผู้เรียนจะเกิดความคิดใหม่ๆ และสามารถนำความคิดใหม่ๆ นั้นไปใช้ในในงานของตน ทำให้งานของตนมีความคิดแปลกใหม่ น่าสนใจมากขึ้น นอกจากนั้น ผู้เรียนอาจเกิดความตระหนักในคุณค่าของการคิด และความคิดของผู้คนอื่นอีกด้วย

4) **รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอร์เรนซ์ (Torrance's Future Problem Solving Synectics Instruction Model)**

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

รูปแบบการเรียนการสอนนี้พัฒนามาจากรูปแบบการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอร์เรนซ์ (Torrance) ซึ่งได้นำองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ 3 องค์ประกอบ คือ การคิดคล่องแคล่ว การคิดยืดหยุ่น การคิดริเริ่ม มาใช้ประกอบกับกระบวนการคิดแก้ปัญหา และการใช้ประโยชน์จากกลุ่มซึ่งมีความคิดหลากหลาย โดยเน้นการใช้เทคนิคระดมสมองเกือบทุกขั้นตอน

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

รูปแบบนี้มุ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนให้ตระหนักรู้ในปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและเรียนรู้ที่จะคิดแก้ปัญหาาร่วมกัน ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดจำนวนมาก

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ

ขั้นที่ 1 การนำเสนอภาพการณ์อนาคตเข้าสู่ระบบการคิด

นำเสนอสภาพการณ์อนาคตที่ยังไม่เกิดขึ้น หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้การคิดคล่องแคล่ว การคิดยืดหยุ่น การคิดริเริ่ม และจินตนาการ ในการทำนายสภาพการณ์อนาคตของข้อมูล ข้อเท็จจริง และประสบการณ์ของตน

ขั้นที่ 2 การระดมสมองเพื่อค้นหาปัญหา

จากสภาพการณ์อนาคตในขั้นที่ 1 ผู้เรียนช่วยกันวิเคราะห์ว่า อาจเกิดปัญหาอะไรขึ้นบ้างในอนาคต

ขั้นที่ 3 การสรุปปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

ผู้เรียนนำปัญหาที่วิเคราะห์ได้มาจัดกลุ่ม หรือจัดความสัมพันธ์เพื่อกำหนดว่าอะไรเป็นปัญหาหลัก อะไรเป็นปัญหารอง และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

ขั้นที่ 4 การระดมสมองหาวิธีแก้ปัญห

ผู้เรียนร่วมกันคิดวิธีแก้ปัญห โดยพยายามคิดให้ได้ทางเลือกที่แปลกใหม่จำนวนมาก

ขั้นที่ 5 การเลือกวิธีการแก้ปัญหที่ดีที่สุด

เสนอเกณฑ์หลายๆเกณฑ์ที่จะใช้ในการเลือกวิธีการแก้ปัญหแล้ว ตัดสินใจเลือกเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในแต่ละสภาพการณ์ ต่อไปจึงนำเกณฑ์ที่คัดเลือกไว้มาใช้ในการเลือกวิธีการแก้ปัญหที่ดีที่สุด โดยพิจารณาถึงน้ำหนักความสำคัญของเกณฑ์แต่ละข้อด้วย

ขั้นที่ 6 การนำเสนอวิธีการแก้ปัญหอนาคต

ผู้เรียนนำวิธีการแก้ปัญหอนาคตที่ได้มาเรียบเรียง อธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมข้อมูลที่จำเป็น คิดวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม และนำเสนออย่างเป็นระบบน่าเชื่อถือ

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ

ผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญห และตระหนักในปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และสามารถใช้ทักษะการคิดแก้ปัญหามาใช้ในการคิดแก้ปัญหปัจจุบัน และป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ฉันท ชาติทอง (2554: 176-194) ได้เสนอรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิด ดังนี้

1) รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์

รูปแบบนี้จอยส์และวิลส์ (Joyce & Well, 1996: 161-178) ได้พัฒนารูปแบบนี้ขึ้นโดยใช้แนวคิดของบรุนเนอร์ กู๊ดนาวและออสติน เกี่ยวกับการเรียนรู้มโนทัศน์ที่ว่า การเรียนรู้มโนทัศน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นสามารถทำได้โดยการค้นหาคุณสมบัติเฉพาะที่สำคัญของสิ่งนั้น เพื่อใช้ในการจำแนกสิ่งใหม่ๆและไม่ซ้ำสิ่งนั้นออกจากกัน โดยมีวัตถุประสงค์ของรูปแบบเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มโนทัศน์ของเนื้อหาสาระต่างๆ อย่างเข้าใจและสามารถให้คำนิยามของมโนทัศน์นั้นได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้มีกระบวนการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ผู้สอนเตรียมข้อมูลให้ผู้เรียนฝึกหัดจำแนก ดังนี้

- 1) ผู้สอนเตรียมข้อมูล 2 ชุด ชุดหนึ่งเป็นตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน อีกชุดหนึ่งไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน
- 2) ในการเลือกตัวอย่างข้อมูล 2 ชุดข้างต้น ผู้สอนจะต้องเลือกหาตัวอย่างที่มีจำนวนมากพอที่จะครอบคลุมตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการนั้น
- 3) ถ้ามโนทัศน์ที่ต้องการสอนเป็นเรื่องยากหรือซับซ้อนหรือเป็นนามธรรมอาจใช้วิธีการยกเป็นตัวอย่างเรื่องสั้นๆ ที่ผู้สอนแต่งขึ้นเองนำเสนอแก่ผู้เรียน
- 4) ผู้สอนเตรียมสื่อการสอนที่เหมาะสมจะใช้ประกอบนำเสนอตัวอย่างมโนทัศน์ที่ต้องการสอนอย่างชัดเจน

ขั้นที่ 2 ผู้สอนอธิบายกติกาในการเรียนให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจตรงกัน ผู้สอนชี้แจงวิธีการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจก่อนเริ่มกิจกรรม โดยอาจสาธิตวิธีการและลองให้ผู้เรียนลองทำตามที่ผู้สอนบอกจนกระทั่งผู้เรียนเกิดความเข้าใจพอสมควร

ขั้นที่ 3 ผู้สอนเสนอตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอนและข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน การนำเสนอข้อมูลตัวอย่างนี้ทำได้หลายแบบ แต่ละแบบมีจุดเด่นและจุดด้อยดังนี้

- 1) นำเสนอข้อมูลที่เป็นตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนทีละข้อมูลจนหมดทั้งชุด โดยบอกให้ผู้เรียนรู้ว่าเป็นตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนแล้วตามด้วยการนำเสนอข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอน แต่ละข้อมูลจนครบหมดทั้งชุดเช่นกัน โดยบอกให้ผู้เรียนรู้ว่าตัวอย่างชุดหลังนี้ไม่ใช่ชุดที่จะสอน ผู้เรียนต้องสังเกตตัวอย่างทั้ง 2 ชุด และคิดหาคุณสมบัติร่วมและคุณสมบัติที่แตกต่างกัน เทคนิควิธีนี้ช่วยให้ผู้สอนสร้างมโนทัศน์ได้เร็ว แต่ใช้กระบวนการคิดน้อย

- 2) เสนอข้อมูลที่ใช่และไม่ใช่ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนสลับกันไปจนครบ เทคนิควิธีนี้ช่วยสร้างมโนทัศน์ได้ช้ากว่าเทคนิคแรก แต่ได้ใช้กระบวนการคิดมากกว่า

- 3) เสนอข้อมูลที่ใช่และไม่ใช่ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนครั้งละ 1 ข้อมูล แล้วเสนอข้อมูลที่เหลือทั้งหมดทีละข้อมูล โดยให้ผู้เรียนตอบว่าข้อมูลแต่ละข้อมูลที่เหลือนั้นใช่หรือไม่ใช่ข้อมูลที่จะสอน เมื่อผู้เรียนตอบ ผู้สอนจะเฉลยว่าผู้เรียนตอบถูกหรือผิด วิธีนี้ผู้เรียนจะได้ใช้กระบวนการคิดในการทดสอบสมมติฐานของตนไปที่ละขั้นตอน

- 4) เสนอข้อมูลที่ใช่และไม่ใช่ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนครั้งละ 1 ข้อมูล แล้วให้ผู้เรียนช่วยกันยกตัวอย่างข้อมูลที่ผู้เรียนคิดว่าใช่ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอน โดยผู้สอนจะเป็นผู้ตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ วิธีนี้ผู้เรียนจะมีโอกาสคิดมากขึ้น

ขั้นที่ 4 ให้ผู้เรียนบอกคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งที่ต้องการสอนจากกิจกรรมที่ผ่านมาในขั้นต้นๆ ผู้เรียนจะต้องพยายามหาคุณสมบัติเฉพาะตัวของตัวอย่างที่ใช้และไม่ใช้สิ่งที่ผู้สอนต้องการสอน และทดสอบคำตอบของตน หากคำตอบของตนผิด ผู้เรียนก็จะต้องหาคำตอบใหม่ ซึ่งก็หมายความว่าต้องเปลี่ยนสมมติฐานที่เป็นฐานของคำตอบเดิม ซึ่งก็จะมาจากคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งนั้นนั่นเอง

ขั้นที่ 5 ให้ผู้เรียนสรุปและให้คำจำกัดความของสิ่งที่ต้องการสอน เมื่อผู้เรียนได้รายการของคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งที่ต้องการสอนแล้ว ผู้สอนให้ผู้เรียนช่วยกันเรียบเรียงให้เป็นคำนิยามหรือคำจำกัดความ

ขั้นที่ 6 ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายร่วมกันถึงวิธีการที่ผู้เรียนใช้ในการแสวงหาคำตอบให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการคิดของตัวเอง

เนื่องจากผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โน้ตค้นจากการคิดวิเคราะห์ และตัวอย่างที่หลากหลาย ดังนั้น ผลที่ผู้เรียนจะได้รับโดยตรง คือ จะเกิดความเข้าใจในมโนทัศน์นั้น และได้เรียนรู้ทักษะการสร้างมโนทัศน์ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์อื่นๆต่อไปได้ รวมทั้งช่วยพัฒนาทักษะการใช้เหตุผลโดยการอุปนัยอีกด้วย

2) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดของกานเย

รูปแบบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ ได้อย่างดี รวดเร็ว และสามารถจดจำสิ่งที่เรียนได้นาน

กระบวนการเรียนการสอนตามรูปแบบของกานเยประกอบด้วยการดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนรวม 9 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การกระตุ้นดึงดูดความสนใจของผู้เรียนเพื่อเป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับสิ่งเร้าหรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้ดี

ขั้นที่ 2 การแจ้งวัตถุประสงค์ของบทเรียนให้ผู้เรียนทราบ เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ความคาดหวัง

ขั้นที่ 3 การกระตุ้นให้ระลึกถึงความรู้เดิมเป็นการช่วยให้ผู้เรียนดึงข้อมูลเดิมที่อยู่ในหน่วยความจำระยะยาวให้มาอยู่ในหน่วยความจำเพื่อใช้งาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม

ขั้นที่ 4 การนำเสนอสิ่งเร้าหรือเนื้อหาสาระใหม่ ผู้สอนควรจัดสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเห็นลักษณะสำคัญของสิ่งเร้านั้นอย่างชัดเจน เพื่อความสะดวกในการเลือกรับรู้ของผู้เรียน

ขั้นที่ 5 การให้แนวการเรียนรู้ หรือการจัดระบบข้อมูลให้มีความหมาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจกับสาระที่เรียนได้ง่ายและเร็วขึ้น

ขั้นที่ 6 การกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือสาระที่เรียน ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงสาระการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

ขั้นที่ 7 การให้ข้อมูลป้อนกลับ เป็นการให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนและข้อมูลที่ เป็นประโยชน์กับผู้เรียน

ขั้นที่ 8 การประเมินการแสดงออกของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนทราบว่าตนเองสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด

ขั้นที่ 9 การส่งเสริมการลงทุนและการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยการให้โอกาสผู้เรียนได้มีการฝึกฝนอย่างเพียงพอและในสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น และสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่สถานการณ์อื่นๆ ได้

อย่างไรก็ตามการเรียนการสอนตามรูปแบบนี้ จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการจดจำของมนุษย์ ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบนี้ คือ ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้สาระที่นำเสนอได้อย่างดี รวดเร็วและจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้นาน นอกจากนั้นผู้เรียนยังได้เพิ่มพูนทักษะในการจัดระบบข้อมูลสร้างความหมายของข้อมูล รวมทั้งการแสดงความสามารถของตนด้วย

3) รูปแบบการเรียนการสอนแบบสร้างองค์ความรู้

รูปแบบนี้มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ ได้กำหนดไว้ 5 ขั้นตอนดังนี้

- 1) ขั้นนำ เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะรับรู้ถึงจุดมุ่งหมายและมีแรงจูงใจในการเรียน
- 2) ขั้นทบทวนความรู้เดิม เป็นขั้นที่ผู้เรียนแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่เกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียน วิธีการให้ผู้เรียนแสดงออกอาจทำได้โดยการอภิปรายกลุ่ม การให้ผู้เรียนออกแบบโปสเตอร์ หรือการให้ผู้เรียนเขียนเพื่อแสดงความรู้ความเข้าใจที่เขามีอยู่ ผู้เรียนอาจเสนอความรู้เดิมด้วยเทคนิคผังกราฟิก ขั้นนี้ทำให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญาหรือเกิดภาวะไม่สมดุล

3) ขั้นปรับเปลี่ยนความคิด นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญหรือเป็นหัวใจที่สำคัญตามแนวขั้นนี้ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ดังนี้

- ก. ทำความกระจ่างละแวกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน ผู้เรียนจะเข้าใจได้ดีขึ้น เมื่อได้พิจารณาความแตกต่างและความขัดแย้งระหว่างความคิดของตนเองกับของคนอื่น ผู้สอนจะมีหน้าที่อำนวยความสะดวก เช่น กำหนดประเด็นกระตุ้นให้คิด

ข. การสร้างความคิดใหม่ จากการอภิปรายและสาธิต ผู้เรียนจะเห็นแนวทางแบบวิธีการที่หลากหลายในการตีความปรากฏการณ์ หรือเหตุการณ์แล้วกำหนดความคิดใหม่ หรือความรู้ใหม่

ค. ประเมินความคิดใหม่ โดยการทดลองหรือการคิดอย่างลึกซึ้ง ผู้เรียนควรหาแนวทางที่ดีที่สุดในการทดสอบความคิดหรือความรู้ในขั้นตอนนี้ผู้เรียนอาจจะรู้สึกไม่พึงพอใจความคิดความเข้าใจที่เคยมีอยู่ เนื่องจากหลักฐานการทดลองสนับสนุนแนวคิดใหม่มากกว่า

4) ขั้่นนำความคิดไปใช้ เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมีโอกาสใช้แนวคิดหรือความรู้ความเข้าใจที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ในสถานการณ์ต่างๆทั้งที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคย เป็นการแสดงว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย การเรียนรู้ที่ไม่มีให้นำความรู้ไปใช้เรียกว่า เรียนหนังสือไม่ใช่เรียนรู้

5) ขั้นทบทวน เป็นขั้นตอนสุดท้าย ผู้เรียนจะได้ทบทวนว่า ความคิด ความเข้าใจของเขาได้เปลี่ยนไป โดยการเปรียบเทียบความคิดเมื่อเริ่มต้นบทเรียนกับความคิดของเขาเมื่อสิ้นสุดบทเรียน ความรู้ที่ผู้เรียนสร้างด้วยตนเองนั้นจะทำให้เกิดโครงสร้างทางปัญญา ปรากฏในช่วงความจำระยะยาวเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย ผู้เรียนสามารถจำได้ถาวรและสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ เพราะโครงสร้างทางปัญญาคือกรอบของความหมายหรือแบบแผนที่บุคคลสร้างขึ้น ใช้เป็นเครื่องมือในการตีความหมาย ใช้เหตุผลแก้ปัญหา ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างโครงสร้างทางปัญญาใหม่ นอกจากนี้ยังทบทวนเกี่ยวกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น ทบทวนว่าน่าจะนำความรู้ไปใช้ได้อย่างไร และยังมีเรื่องใดที่ยังสงสัยอยู่อีกบ้าง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการคิดนั้นมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบก็มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน แต่ทุกรูปแบบก็ได้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการคิด และการแก้ปัญหาเพื่อที่จะได้นำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆในชีวิตจริงได้

1.6 กฎหมายในชีวิตประจำวัน

1.6.1 ความหมายของกฎหมาย

สำหรับคำว่า “กฎหมาย” นั้น ได้มีนักปราชญ์ทางกฎหมายให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย (2538: 41) นักกฎหมายที่มีชื่อเสียงอธิบายว่า กฎหมายคือ ข้อบังคับของรัฐซึ่งกำหนดความประพฤติของมนุษย์ ถ้าฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ อ้างถึงใน พ.ต.อ. หลุย นัยนา เกิดวิชัย (2549: 7) พระบิดาแห่งกฎหมายไทย ทรงอธิบายไว้ว่า “กฎหมาย คือ คำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองว่าการแผ่นดิน ที่มีต่อราษฎรทั้งหลาย เมื่อผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามแล้ว ตามธรรมเนียมย่อมต้องได้รับโทษ”

ศาสตราจารย์หลวงจำรณนเณิศาสตร์ อ้างถึงใน พ.ต.อ. หลุย นัยนา เกิดวิชัย (2549: 7) นักกฎหมายที่มีชื่อเสียง อดีตประธานศาลฎีกา อธิบายว่า “กฎหมายเป็นคำสั่งหรือข้อห้ามซึ่งมนุษย์ต้องเคารพในความประพฤติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อันมาจากรัฐชาติปัดย์ หรือหมู่วมลมนุษย์ มีลักษณะทั่วไปใช้บังคับได้เสมอไปและจำต้องปฏิบัติตาม”

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ (2549: 9) กล่าวว่า กฎหมายในความหมายที่เข้าใจกัน จึงได้แก่กฎเกณฑ์ที่บังคับความประพฤติของคนในสังคมซึ่งอาจเป็นคำสั่ง หรือบรรทัดฐาน ไม่ว่าจะเกิดจากธรรมเนียมปฏิบัติ จารีตประเพณี หรือที่บัญญัติชัดเจนขององค์กรที่มีอำนาจบัญญัติขึ้นสำหรับคนทั่วไป และมีกระบวนการบังคับใช้ให้เป็นไปตามนั้น หากไม่ปฏิบัติตามอาจต้องได้รับโทษหรือเสียประโยชน์บางประการ

มานิตย์ จุมปา และคณะ (2549: 15) ให้ความหมายของกฎหมายไว้ว่า “กฎหมาย” หมายถึง กฎเกณฑ์ที่กำหนดความประพฤติของบุคคลให้ต้องปฏิบัติตามหรือควรจะทำปฏิบัติตาม มิฉะนั้นจะได้รับผลร้ายหรือไม่ได้ผลดีที่เป็นสภาพบังคับโดยเจ้าหน้าที่ในระบบกฎหมาย

ปรีดี เกษมทรัพย์ (2525: 13) ให้ความหมายว่า “กฎหมาย เป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ในสังคม ซึ่งมีกระบวนการบังคับที่เป็นกิจจะลักษณะ”

จอห์น ออสติน (John Austin อ้างถึงใน ปรีชา ธรรมวินทร, 2539: 3) ชาวอังกฤษ ได้ให้ความหมายว่า “กฎหมายคือ คำสั่ง คำบัญชาของรัฐบาลปัดย์ ซึ่งบังคับใช้กับราษฎรทั้งหลาย ถ้าผู้ใดไม่ปฏิบัติตาม ผู้นั้นต้องรับโทษ”

ศาสตราจารย์ เอช เอ กูต์ (H.A.Court อ้างถึงใน ปรีชา ธรรมวินทร, 2539: 3) ชาวฝรั่งเศส อธิบายว่า “กฎหมายคือ คำสั่ง ข้อห้ามซึ่งมนุษย์จำต้องเคารพในความประพฤติปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อันมาจากรัฐบาลปัดย์ มีลักษณะทั่วไปใช้บังคับได้เสมอไป และจำต้องปฏิบัติตาม”

ซิเซโร (Cicero อ้างถึงใน มานิตย์ จุมปา และคณะ 2549: 15) ให้คำนิยามความหมายของคำว่า “กฎหมาย” ไว้ว่า กฎหมายที่แท้จริงคือ เหตุผลที่ถูกต้องสอดคล้องกับธรรมชาติ แผ่ซ่านไปในทุกสิ่งทุกอย่าง สม่าเสมอเป็นนิรันดรก่อให้เกิดหน้าที่ที่จะต้องทำโดยคำสั่งหรือห้ามมิให้กระทำความชั่วโดยข้อห้าม เป็นหน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่จะต้องไม่บัญญัติกฎหมายให้

ขัดแย้งกับกฎหมายนี้ เราไม่อาจยกเลิกหรือทำให้กฎหมายนี้เสื่อมลงได้ อันที่จริงแล้วไม่ว่าวุฒิสภาหรือมวลชนก็ไม่มีอำนาจที่จะปลดปล่อยเราให้พ้นจากกฎหมายนี้ และเราไม่จำเป็นต้องฟังบุคคลหรือสิ่งอื่นใดนอกจากตัวเราเองที่จะเป็นผู้แสดงออกว่ากฎหมายนั้นเป็นอย่างไร หรือดีความว่ากฎหมายนั้นมีความหมายอย่างไร กฎหมายไม่เป็นอย่างหนึ่งที่กรุงโรม และเป็นอีกอย่างหนึ่งในสมัยต่อมา แต่จะยังคงเป็นกฎหมายอันเดียวชั่ววันรันครไม่เปลี่ยนแปลง โดยและผูกพันบังคับทุกชาติ ทุกภาษา ทุกยุคทุกสมัย

จากการศึกษาความหมายของกฎหมายข้างต้นจึงสรุปได้ว่า กฎหมาย คือ คำสั่งหรือข้อบังคับของรัฐที่กำหนดขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนทุกคนปฏิบัติตาม ซึ่งถ้าผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามก็จะต้องถูกลงโทษตามคำสั่งหรือข้อบังคับนั้น

จากการศึกษาความหมายของคำว่ากฎหมายดังกล่าว สามารถให้ความหมายของกฎหมายในชีวิตประจำวันได้ว่า หมายถึง กฎหมายที่มีสาระกำหนดไว้ในหลักสูตรที่ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้และต้องศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถที่จะปฏิบัติตามตามกรอบของกฎหมายได้อย่างถูกต้อง อันได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัวและสังคมส่วนรวม ซึ่งในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำรงชีวิต ในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีสาระของกฎหมายในชีวิตประจำวันของผู้เรียนต้องเรียนรู้ ดังนี้

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ได้แก่
  - 1.1 กฎหมายเกี่ยวกับความสามารถของผู้เยาว์
  - 1.2 กฎหมายบัตรประจำตัวประชาชน
2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ได้แก่
  - 2.1 การหมั้น
  - 2.2 การสมรส
  - 2.3 การรับรองบุตร
  - 2.4 การรับบุตรบุญธรรม
3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนรวม(ตอนที่ 1) ได้แก่
  - 3.1 กฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
  - 3.2 กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร และกรอกแบบแสดงรายการ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนรวม(ตอนที่ 2) ได้แก่
  - 4.1 กฎหมายแรงงาน
  - 4.2 กฎหมายปกครอง

1.6.2 ลักษณะของกฎหมาย

ดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย (2538: 41-42)กล่าวว่า กฎหมายมีลักษณะ

1. ต้องเป็นข้อบังคับ
2. ต้องเป็นข้อบังคับของรัฐไม่ใช่ของบุคคล
3. ข้อบังคับต้องกำหนดความประพฤติ
4. ข้อบังคับนั้นต้องกำหนดความประพฤติของมนุษย์
5. ข้อบังคับนั้นถ้าฝ่าฝืนจะต้องได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ (2549: 11) กล่าวว่า กฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยองค์นิติบัญญัติหรือผู้มีอำนาจในการออกกฎหมาย แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ กฎหมายตามเนื้อความและกฎหมายตามแบบพิธี

1. กฎหมายตามเนื้อความ หมายถึง กฎหมายแท้ที่มีลักษณะครบถ้วน กล่าวคือ เป็นข้อบังคับของรัฐซึ่งกำหนดความประพฤติของมนุษย์ หากฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ คำจำกัดความนี้แสดงให้เห็นว่า กฎหมายต้องบัญญัติขึ้น (1) โดยอำนาจของรัฐที่มีอธิปไตย (2) ใช้บังคับกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกภายนอกแล้ว (3) มีการบังคับหรือลงโทษอย่างเป็นกิจจะลักษณะหากขาดข้อใดข้อหนึ่งไปย่อมไม่ใช่กฎหมายตามเนื้อความ อาจเป็นเรื่องของศาสนาหรือจารีตประเพณีหรือกฎหมายตามแบบพิธีก็ได้

2. กฎหมายตามแบบพิธี หมายถึง กฎหมายที่ออกมาตามขั้นตอนการบัญญัติกฎหมายโดยไม่คำนึงว่ามีลักษณะครบเป็นกฎหมายตามเนื้อความจริงหรือไม่ กล่าวคือ เป็นกฎหมายที่ออกเป็นแนวปฏิบัติ ไม่มีผลเป็นการลงโทษบุคคลเหมือนกฎหมายตามเนื้อความ เช่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545, พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 หรือพระราชบัญญัติงบประมาณแผ่นดินประจำปี เป็นต้น

ดังนี้

พ.ต.อ. หลิ่ง นัยนา เกิดวิชัย (2549: 8-10) กล่าวว่า ลักษณะของกฎหมายมี

1. กฎหมายต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับของรัฐอธิปไตย
2. กฎหมายต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่กำหนดความประพฤติของมนุษย์
3. กฎหมายต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ใช้ได้ทั่วไป
4. กฎหมายต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ใช้ได้เสมอไป
5. กฎหมายต้องมีสภาพบังคับ

1.6.3 ที่มาของกฎหมาย

ที่มาของกฎหมายมีความแตกต่างกันไปตามระบบของกฎหมายในแต่ละระบบ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะที่มาของกฎหมายในระบบลายลักษณ์อักษรซึ่งเป็นระบบกฎหมายที่ประเทศไทยใช้อยู่ ดังนี้

ศิริราชา เจริญพานิช (2550: 102-106) ได้กล่าวถึงที่มาของกฎหมายในระบบลายลักษณ์อักษรว่า กฎหมายในระบบลายลักษณ์อักษรนั้นมีที่มา 3 ประการ สรุปได้ดังนี้คือ

1. กฎหมายลายลักษณ์อักษร

กฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นที่ยอมรับสำคัญตามกฎหมายในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร เพราะกฎหมายส่วนใหญ่หรืออาจกล่าวได้ว่าเกือบทุกเรื่อง ทุกฉบับจะบัญญัติในรูปกฎหมายลายลักษณ์อักษรในลักษณะต่างๆกันไป เช่น ประมวลกฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ เป็นต้น

2. จารีตประเพณี

จารีตประเพณีในที่นี้หมายถึง แบบอย่างของความประพฤติในสังคมซึ่งประชาชนทั่วไปนิยมปฏิบัติตามกันมาจนเป็นที่ยอมรับกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์เสมือนด้วยกฎหมาย แต่การที่ศาลจะนำจารีตประเพณีไปใช้ย่อมแตกต่างกับการใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรอยู่บ้าง ตัวอย่างเช่น การชกมวยบนเวที ซึ่งถือว่าเป็นกีฬาอย่างหนึ่ง ถ้านักมวยชกกันตามกติกาของการชกมวยแล้ว แม้จะทำให้คู่ต่อสู้ฝ่ายหนึ่งต้องบาดเจ็บสาหัส หรือถึงแก่ความตาย ก็ย่อมจะไม่ผิดฐานทำร้ายร่างกายหรือฐานฆ่าคนตาย

3. หลักกฎหมายทั่วไป

หลักกฎหมายทั่วไปเป็นที่ยอมรับประการหนึ่งของกฎหมาย นักกฎหมายมีความเห็นแตกต่างกันไปว่าจะหาหลักกฎหมายทั่วไปได้จากที่ไหน ความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย เห็นว่าหลักกฎหมายทั่วไปนั้น คือ หลักกฎหมายดั้งเดิม และหลักกฎหมายที่แฝงอยู่ในบทกฎหมายต่างๆ นอกจากนี้หลักกฎหมายทั่วไปไม่จำเป็นต้องเป็นหลักที่เกิดขึ้นแต่เดิม อาจจะเป็นหลักกฎหมายที่เกิดขึ้นใหม่ ที่อารยประเทศส่วนมากได้รับรองกันแล้วก็ได้ เพราะบางประเทศการบัญญัติกฎหมายยังล่าช้า การที่นำเอาหลักกฎหมายที่เกิดขึ้นใหม่ไปใช้ก่อนที่จะบัญญัติกฎหมายขึ้นมา จะเป็นการแก้ปัญหาไปพรากก่อน และหลักกฎหมายนี้ก็ช่วยแก้ปัญหาโดยจะอำนวยความสะดวกให้แก่กรณีที่เป็นความกันได้ เช่น หลักกฎหมายในเรื่องการประกันภัยทางทะเล หลักกฎหมายในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

1.6.4 ประเภทของกฎหมาย

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ (2549: 12-13) กล่าวว่า เมื่อพิจารณาตามเนื้อหาของกฎหมายแล้ว สามารถแบ่งประเภทของกฎหมายออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ กฎหมายเอกชน กฎหมายมหาชน และกฎหมายระหว่างประเทศ

1) กฎหมายเอกชน ได้แก่ กฎหมายที่บัญญัติถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลในฐานะเอกชนที่เท่าเทียมกัน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจที่ดำเนินธุรกิจอย่างเอกชนด้วย เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ท.ท.ท.) บริษัทการบินไทยจำกัด เป็นต้น กฎหมายเอกชน ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายที่ดิน พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ เป็นต้น

2) กฎหมายมหาชน ได้แก่ กฎหมายที่บัญญัติถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน ได้แก่ ราษฎรทั่วไป ในฐานะเป็นฝ่ายปกครองมีอำนาจเหนือกว่าราษฎร ความจำเป็นที่รัฐต้องตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับราษฎรของตนก็เพื่อจัดการบ้านเมืองให้เกิดความสงบเรียบร้อย กฎหมายมหาชน ได้แก่ รัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครอง กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

3) กฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐด้วยกัน แบ่งเป็น 3 สาขา คือ กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล และกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา

1.6.5 สักดิ์ของกฎหมาย

ศรีราชา เจริญพานิช (2550: 131-133) อธิบายว่า หากจะจัดลำดับความสำคัญตามศักดิ์ของกฎหมาย (hierarchy of laws) หรือลำดับชั้นของกฎหมายย่อมจะเรียงลดหลั่นกันไป ดังต่อไปนี้

- 1) รัฐธรรมนูญ
- 2) พระราชบัญญัติ ประมวลกฎหมาย พระราชกำหนด พระบรมราชโองการ (ประกาศพระบรมราชโองการให้ใช้บังคับเช่นพระราชบัญญัติ)
- 3) พระราชกฤษฎีกา
- 4) กฎกระทรวง
- 5) ข้อบัญญัติจังหวัด เทศบัญญัติ และข้อบังคับองค์การบริหารส่วนตำบล

1.6.5 ความสำคัญของกฎหมาย

มานิตย์ จุมปา และคณะ(2549: 13-14)กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม และรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่มก้อน ถ้ามนุษย์อยู่เพียงคนเดียวก็ย่อมจะประพฤติดนอย่างใดก็ได้โดยไม่ต้อง

สนใจใคร แต่ด้วยเหตุที่มนุษย์รวมกันในสังคมหากมนุษย์ยังคงถือว่าตนทำอะไรก็ได้แล้ว สังคมก็คงอยู่ไม่ได้เพราะจะเกิดความวุ่นวายตลอด ดังนั้นเพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มนุษย์จะต้องมีกฎเกณฑ์ที่ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ กฎเกณฑ์นี้ก็คือ “กฎหมาย” นั่นเอง

ปัจจุบันกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์แต่ละคนอย่างมาก ตั้งแต่มนุษย์อยู่ในครรภ์มารดา กฎหมายก็เข้ามารับรองสิทธิของทารกในครรภ์มารดา พอทารกคลอดออกมาแล้วกฎหมายก็บังคับให้เจ้าบ้านหรือบิดามารดาต้องไปแจ้งเกิดเพื่อขอรับสูติบัตร เมื่ออายุได้ 15 ปี กฎหมายก็ต้องบังคับให้ทำบัตรประชาชน โตะขึ้นมาจะแต่งงานกฎหมายก็กำหนดให้ต้องจดทะเบียนสมรส พอแก่ตัวลงใกล้จะตาย กฎหมายก็เปิดทางให้สามารถกำหนดการณืเพื่อตาย โดยการทำให้พิณัยกรรม จนกระทั่งคนตายกฎหมายก็บังคับให้ผู้พบเห็นการตายต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ

เมื่อกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเราเช่นนี้ จึงจำเป็นที่บุคคลจะต้องศึกษากฎหมาย เพื่อให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของตนที่มีตามกฎหมาย เพื่อจะได้ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่มีบทกฎหมายมาตราใดเขียนไว้บังคับให้ทุกคนจะต้องรู้กฎหมาย แต่ก็มีหลักกฎหมายอยู่ว่า “ความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว” ทั้งนี้ก็โดยเหตุเนื่องมาจากการไ้เช่น โยบายว่าบุคคลใดจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามกฎหมายมิได้ เพราะหากให้มีกรกล่าวอ้างดังกล่าวได้ การบังคับใช้กฎหมายก็จะไม่ได้ผล เพราะทุกคนต่างก็จะอ้างว่าตนไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นความรับผิดชอบ นอกจากนี้หากยอมให้อ้างว่าไม่รู้กฎหมายไม่ต้องรับผิดชอบได้ ก็เท่ากับเป็นการส่งเสริมให้คนไม่ต้องรับรู้กฎหมาย เพราะรู้กฎหมายน้อยก็รับผิดชอบน้อย

หลักกฎหมายที่ว่า “ความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว” นี้ ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดชอบในทางอาญาไม่ได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่าตามสภาพและพฤติการณ์ผู้กระทำความผิด อาจจะไม่ว่ากฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ศาลอาจอนุญาตให้แสดงพยานหลักฐานต่อศาลและถ้าศาลเชื่อว่าผู้กระทำไม่ว่ากฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้น ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้” บทบัญญัติมาตรานี้ไม่ยอมให้ยกเอาความไม่รู้กฎหมายขึ้นเป็นข้อแก้ตัว แต่อย่างไรก็ตามมีบางกรณีที่ทำกไม่ยอมรับฟังข้ออ้างเรื่องความไม่รู้กฎหมายแล้ว ก็อาจเป็นการไม่ยุติธรรม เช่น คนต่างด้าวที่พึ่งเดินทางเข้ามาในประเทศหรือผู้ที่อยู่ห่างไกลมากไม่สามารถทราบถึงกฎหมายที่ประกาศใช้ใหม่ ฉะนั้น จึงมีข้อยกเว้นให้อ้างความไม่รู้กฎหมายได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ คือ

1. ศาลเห็นว่าตามสภาพและเหตุการณ์ผู้กระทำความผิดอาจจะไม่รู้ว่ กฎหมายบัญญัติให้การกระทำนั้นเป็นความผิด ศาลอาจอนุญาตให้แสดงพยานหลักฐานต่อศาล และ

2. ศาลเชื่อว่าผู้กระทำไม่รู้ว่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้น

ผลการอ้างความไม่รู้กฎหมายที่ครบตามเงื่อนไข 2 ประการข้างต้น ก็คือ ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ แต่จะไม่ลงโทษไม่ได้ ซึ่งเท่ากับว่า แม้ข้ออ้างว่าไม่รู้กฎหมายศาลจะเชื่อและรับฟัง ก็ไม่ทำให้ผู้ยกข้ออ้างนี้หลุดพ้นความ รับผิดชอบทางอาญาแต่อย่างใด

ในทางปฏิบัติการยกข้ออ้างว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้ตนเองได้รับโทษลดลง นั้น ไม่ค่อยจะมีการยกขึ้นกล่าวอ้าง อีกทั้งแม้จะยกขึ้นกล่าวอ้างศาลไทยก็ไม่ค่อยจะยอมรับฟัง

รชฎ เจริญถ้ำ(2550: 218)ได้กล่าวถึงกฎหมายกับสังคมว่า ในทางสังคม วิทยาเป็นที่ยอมรับกันว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์จึงไม่สามารถอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว มนุษย์จึง ต้องอยู่รวมกันเป็นสังคม และเมื่อมาอยู่รวมกันเป็นสังคมก็ย่อมจะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันเพื่อ แลกเปลี่ยนปัจจัยในการดำรงชีพ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสาร การเมือง เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีทาง วิทยาศาสตร์ ในแต่ละสังคมย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างกฎเกณฑ์ต่างๆขึ้น เพื่อควบคุมความ ประพฤติของสมาชิกในสังคมให้เป็นไปในทำนองเดียวกัน และเป็นระเบียบเรียบร้อย ตลอดจน รักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมไว้ ทั้งนี้ หากเมื่อใดที่สังคมมนุษย์ขาดความเป็นระเบียบ ความไม่สงบ ความวุ่นวาย และความเสียหายต่างๆจะเกิดขึ้น อันจะเป็นเหตุให้สังคมนั้นพินาศใน ที่สุด บุคคลจึงไม่อาจจะใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างเสรี จะต้องอาศัยกฎหมายเข้าไปควบคุมการ ใช้สิทธิและเสรีภาพเหล่านั้น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม

กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมสร้างขึ้นเพื่อควบคุมความประพฤติของสมาชิกใน สังคมให้เป็นไปในทำนองเดียวกันและรักษาความเป็นระเบียบ ตลอดจนความสงบเรียบร้อยของ สังคมนี้นี้เรียกว่า “ปทัสถานทางสังคม” ซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดแบบแผนความประพฤติของบุคคล ในสังคม ซึ่งปทัสถานทางสังคมนี้นี้อยู่หลายประเภทแตกต่างกันไป แต่ปทัสถานทางสังคม ประการหนึ่งที่สำคัญคือ กฎหมาย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า กฎหมายมีความสำคัญต่อสังคม จึงมีความจำเป็นที่ จะต้องให้บุคคลทุกคนที่อยู่ในสังคมได้รู้และเข้าใจกฎหมาย เพื่อที่จะปฏิบัติตนได้ถูกต้องตาม กรอบของกฎหมายบ้านเมือง อันส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุข โดยเฉพาะผู้เรียนที่จะเป็นกำลัง สำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในอนาคตจะได้รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และเป็น บุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

อร่าม วัฒนา (2536: 95-96) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอดกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนกับการสอนปกติ ปรากฏผลคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนที่เรียนแบบสืบสวนสอบสวนต่างจากนักเรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนที่เรียนแบบสืบสวนสอบสวนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่เรียนแบบสืบสวนสอบสวนสูงกว่านักเรียนที่เรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จิระพรรณ ขุนจันทร์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการเปรียบเทียบผลของการสอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้โดยใช้กิจกรรมแบบไม่กำหนดแนวทางกับแบบกำหนดแนวทางที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบาวาจา จังหวัดนครราชสีมา ปรากฏผลคือ (1)ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้โดยใช้กิจกรรมแบบไม่กำหนดแนวทางสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้โดยใช้กิจกรรมแบบกำหนดแนวทางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ(2)ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้โดยใช้กิจกรรมแบบไม่กำหนดแนวทางสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้โดยใช้กิจกรรมแบบกำหนดแนวทางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รัตนา เขตผดุง (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนจากการประยุกต์ใช้วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พัชรา วีระเผ่า (2544: 57) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่มีต่อทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ประวัติศาสตร์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในรายวิชา ส 204 ประเทศของเรา 3 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุราษฎร์พิทยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปรากฏผลคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกันกับ

นักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีทักษะการคิดอย่างมี
 วิจารณญาณแตกต่างกับนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

กระแสมิฆะเนตร (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลของการสอนโดยวิธีสืบ
 เสาะหาความรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านลำควน จังหวัดสุรินทร์ปรากฏผลคือ (1)ผลสัมฤทธิ์ทางการ
 เรียนวิทยาศาสตร์หลังเรียนโดยวิธีสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
 ระดับ .01 (2)ความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนหลังเรียนโดยวิธีสืบเสาะหาความรู้
 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ(3)ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์
 กับความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีสืบเสาะหาความรู้มี
 ความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.752

วนิดา ชูแก้ว (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้
 เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้าน
 หนองตะเภา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปรากฏผลคือ ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของ
 นักเรียนหลังเรียนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
 ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์พบว่า
 ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ด้านความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และ
 ความคิดละเอียดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สายสุนีย์ หนูแสง (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์และการคิด
 วิเคราะห์เรื่อง เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่
 สอนโดยวิธีการสืบสวนสอบสวน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ
 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบ
 สืบสวนสอบสวนสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ
 .05 และการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสืบสวนสอบสวนสูงกว่าการคิดวิเคราะห์
 ของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จิรพรรณ ยมขวัญเมือง (2547: 33) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องผลของการสอน
 สืบสวนสอบสวนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง อาณาจักรศรีวิชัย ของนักเรียนชั้น
 มัธยมศึกษาปีที่ 1 ปรากฏผลคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนที่เรียนโดยใช้วิธี
 สอนแบบสืบสวนสอบสวนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เบญจมาภรณ์ กลิ่นพูน (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการใช้วิธีสอนแบบ
 สืบสวนสอบสวนเพื่อพัฒนาความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณในวิชาภาษาไทยของ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 ปรากฏผลคือ(1)คะแนนความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน (2)คะแนนความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มทดลองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) คะแนนความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มควบคุมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (4)คะแนนความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เจียมจิรา ศิริธนานุกุลวงศ์ (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์เรื่องภูมิศาสตร์กายภาพในรายวิชาภูมิเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่ได้รับวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชวัลรัตน์ แจ่มสุข (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลการใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนาาคือนุสรณ์ จังหวัดสมุทรปราการ ปรากฏผลคือ ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กนกวรรณ พลอาษา (2549: บทคัดย่อ) ได้ทำการเปรียบเทียบผลของการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่เน้นการเรียนแบบร่วมมือกับการสอนแบบปกติที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมี และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกุฎกาฬปี จังหวัดอุดรธานี ปรากฏผลคือ (1)นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ โดยใช้วิธีสอนแบบร่วมมือในรายวิชาเคมี เรื่องผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าวิธีสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ(2)นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ โดยใช้วิธีสอนที่เน้นการเรียนแบบร่วมมือในรายวิชาเคมี เรื่องผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี มีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่าวิธีการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประภาพร บุญพิทักษ์สกุล (2549: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลของวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่มีต่อค่านิยมทางเศรษฐกิจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง วัฏร่นกับการเป็น

ผู้ผลิตและผู้บริโภค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนเรื่อง วิจารณ์กับการเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภค หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่านิยมทางเศรษฐกิจของนักเรียนที่ได้รับวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนอยู่ในระดับมาก วลัยรัตน์ พูแพง (2549: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลการสอนโดยวิธีสืบเสาะหาความรู้ตามแนววจการการเรียนรู้แบบบันไดเวียนและวิธีสืบเสาะหาความรู้แบบกำหนดแนวทางในการสอนเรื่อง สารและสมบัติของสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) จังหวัดลำปาง ปรากฏผลคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้ตามแนววจการการเรียนรู้แบบบันไดเวียนไม่แตกต่างจากนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้แบบกำหนดแนวทางและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้ตามแนววจการการเรียนรู้แบบบันไดเวียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้แบบกำหนดแนวทางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จิราภรณ์ กาลนิล (2552: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลการใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ปรากฏผลคือ (1)นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2)นักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้มีอัตราพัฒนาการด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สูงขึ้นโดยเฉลี่ยเท่ากับ 0.90 และ (3)นักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้มีอัตราพัฒนาการด้านจิตวิทยาศาสตร์สูงขึ้นโดยเฉลี่ยเท่ากับ 0.39

มัวร์ (Muir, 1977: 4270-4271 A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างเครื่องมือสัมฤทธิ์ทางด้านความรู้ของการสืบสวนสอบสวนวิชาสังคมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างข้อทดสอบทางสังคมศึกษา โดยศึกษากับนักเรียนจำนวน 694 คน ในระดับ 4, 5 และ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนแบบสืบสวนสอบสวน กับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนแบบสืบสวนสอบสวนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างนักเรียนระดับ 4 ที่ระดับ .01 ระหว่างนักเรียนระดับ 5 และ 6 และระดับ .01 ระหว่างนักเรียนที่ 3 ระดับ

เดวิส (Maynard Davis 1979: 4146 - A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่ใช้ในการชี้แนะแนวทางกับการสอนแบบครูบอกความรู้ตามที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมปลาย

จำนวน 103 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 51 คน ซึ่งได้รับวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่มีการแนะแนวทาง กลุ่มควบคุม 52 คน ได้รับการสอนแบบครูบอกความรู้ตามตำรา ผลการทดลองปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมโมรี และคณะ (Memory, David M. and Others 2004: Abstract) ได้ศึกษาวิธีการที่นักการศึกษาและครูสอนสังคมศึกษา อาทิเช่น ฟอสเตอร์และแพดเก็ตต์ (Foster and Padgett 1999) นิวแมนน์(Newmann 1990) ฮิกแมนและวิกกินตัน(Hickman and Wigginton 1999) เป็นต้น นำวิธีการสอนแบบการคิดและวิธีวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนไปสอนกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในวิชาสังคมศึกษา หลังจากที่จอห์น ดิวอี้(John Dewey) ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานแนวคิดเกี่ยวกับการคิดและการสืบสวนสอบสวน ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1963 เป็นต้นมา วิธีการที่ครูนำไปใช้สอนนักเรียน ได้แก่ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนแบบสืบสวนสอบสวน โดยใช้คำถามเพื่อการแก้ปัญหาในหัวข้อเรื่องที่เป็นเหตุการณ์ปัจจุบันและเรื่องที่อยู่ในความสนใจของนักเรียนในวัยรุ่น(Adolescent) ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความเชื่อมั่นในวิธีการสอนการให้ความรู้แก่นักเรียนมากขึ้น และนักเรียนสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อันเกิดจากการเรียนการคิดและการสืบสวนสอบสวนให้สูงขึ้นได้

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนจะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจนำวิธีวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนมาใช้ในการวิจัยเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการทำงานกลุ่มเรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2